

Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ճորձ Գորթը 2002 թ. հունիսի 24-ին մեջ երկրորդ անգամ Միացեալ Նահանգներու նախագահի պաշտօնին ժամանակ Վերջին իրադարձութիւններուն կապուած հարցեր, ինչպէս նաեւ արաբական հարցերու հակամարտութեան գծով սեղանակալ նախաձեռնութեան կէտերը, զորս անընդհատ ընթացքով արաբական աշխարհը, ինչպէս նաեւ արեւմտեան պետութիւնները, ընդ որում Միացեալ Նահանգները:

Պուշ-Ապտալի ժողովին ներկայ եղած են նաեւ փոխ նախագահ Տիբ Զէյնի, արտաքին գործոց նախարար Քոլին Փաուելը եւ Ազգային Ապահովութեան խորհրդատու Քոնտրիկա Ռայսը:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՍՏԱՍԲՈՒՄԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԵ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՍԻՆԱԿԱՆ ՍԵՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Լիբանանեան կուսակցութիւններու եւ քաղաքական ուժերու համախմբումը երկէր Պաաի կեդրոնատեղիին մէջ գումարեց ժողով մը, որուն մասնակցեցաւ նաեւ Հ. Յ. Դ. ի պատուիրակութիւն մը:

Ժողովէն ետք հրապարակուած հաղորդագրութիւն մը դիտել տուաւ, որ Պաղեստինի մէջ իսրայէլի գործած ջարդերը այս օրերուն կը զուգարդիպին հայ ժողովուրդին դէմ գործուած ցեղասպանութեան յիշատակի տօնին:

«Հայ ժողովուրդը պաղեստինցիներուն նման բռնի տեղահանութեան ենթարկուած է. այս պարագաները կը հաստատեն հայկական եւ արաբական պահանջատիրական պայքարներու նմանութիւնները, եւ միութիւնը՝ ընդդէմ թուրանական եւ սիոնական սերտ գործակցութեան», կ'ըսուի հաղորդագրութեան մէջ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԱՏԵԱՆ ՍԸ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՑ ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻ ՆԱԽԱՐԱՐ ԶԷԻՆԸ ՍՊԱՆԱՏ ԶՈՐՍ ՊԱՂԵՍՏԻՆԵՐԸ

Պաղեստինեան զինուորական ատեան մը երէկ բանտարկութեան դատապարտեց իսրայէլի զբօսաշրջութեան նախարար Ռեհաւամ Զէյնի սպանութեան յանցանքով ամբաստանուած չորս պաղեստինցիներ, յայտնեց պաղեստինեան իշխանութիւնը: Ամբաստանեալներուն դէմ վճիռը կ'արձակուէր այն պահուն, երբ դիւանագիտական ճիգերը թափ կը ստանային՝ վերջ տալու համար պաղեստինեալ իսրայէլեան տագնապին:

Պաղեստինեան աղբիւրներ հաղորդեցին, որ դատարանը ամբաստանեալներէն մէկը դատապարտած է 18 տարի տաժանակիր աշխատանքի բանտարկութեան, իսկ երեքը՝ մէկէն տասներկու տարի բանտարկութեան:

Իսրայէլի վարչապետ Արիէլ Շարոն, որ պահանջած էր իսրայէլեան ատեանի մը կողմէ դատել ամբաստանեալները, կարեւորութիւն չտուաւ դատաւարներէն մէկին Ծարը՝ էջ 9

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ ԸԼԼԱԼՈՎ

ՃՈՐՃ ՊՈՒՇ ԿԸ ԴԻԺԵ ԻՐ ՆԱԽԵՆՏՐԱԿԱՆ ԽՈՍՏՈՒՄԸ ԵՒ ԿԸ ԽՈՒՍԱՓԻ «ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ԵԶՐԸ ԳՈՐԾԱԾԵԼԸ

Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ճորձ Գորթը, Հայկական Յեղասպանութեան ոգեկոչման օրուան առիթով Ապրիլ 24ին ուղղած իր աւանդական ուղերձին մէջ յաղորդարար երկրորդ տարին ըլլալով դրժեց իր նախնարական խոստումը եւ խուսափեցաւ «ցեղասպանութիւն» եզրը գործածելէ:

Վերջին օրերուն, Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչներու Տան 162 անդամներ Ճորձ Գորթին պահանջած էին ըստ արժանւոյն՝ իրենց ցեղասպանութիւն անդրադառնալ Հայկական Յեղասպանութեան: Սակայն, Պուշ վերստին դիմեց պաճուճաւոր բառաւորներով՝ քաղաքակրթութեան զարգացման համար թուրքերը կողմէ հայ ժողովուրդին դէմ գործուած Յեղասպանութեան իրողութիւնը:

Ամերիկայի Հայ Դատի Յանձնախումբի նախագահ Արամ Համբարեան անդրադառնալով Պուշի ուղերձին ըսաւ. «Դժբախտաբար մենք այսօր անգամ մը եւս ապահանջուեցաք այս վարչակարգի մեղսակցութեան» Հայկական Յեղասպանութիւնը ուրանալու թուրքերը կառավարութեան քաղաքականութեան: Ճորձ Գորթ իր ուղերձին մէջ նշած է. «Մենք այսօր կը նշենք 20րդ դարու սոսկալի ողբերգութեան» մօտ 1,5 միլիոն հայերու բռնազաղկիւն եւ ջարդին, Օսմանեան կայսրութեան մէջ: Ըստ Ճորձ Գորթի, Ապրիլ 24ը առիթ մըն է դաս քաղելու նմանօրինակ ահաւոր եղելութիւններէ: Պուշ կոչ ուղղած է թուրքերը՝ վերահաստատել Հայաստանի հետ տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային կապեր:

Պուշ անդրադառնալով Միացեալ Նահանգներու զարգացման մէջ հայերու ներդրումին եւ չնորհակալութիւն յայտնած է հաւաքելութեան դէմ պայքարին մէջ Հայաստանի գործակցութեան համար:

Ճորձ Գորթ նաեւ նշած է, որ յառաջիկայ ամիսներուն Միացեալ Նահանգներ պիտի շարունակեն անվտանգութեան ծիրէն ներս գործակցիլ Հայաստանի հետ, ինչպէս նաեւ ջանքեր կ'ընեն Ղարաբաղի տագնապի լուծման:

Արամ Համբարեան ըսաւ, որ հայ ժողովուրդը ընդհանրապէս եւ ամերիկահայ գաղութը մասնաւորապէս խիստ դժգոհ են Հայկական Յեղասպանութեան մասին բացայայտորէն եւ անկեղծօրէն շարտայայտուելու նախագահ Պուշի կեցուածքէն:

ԾԻԾԵՆԱԿԱՆԵՐԿ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՏՈՒՐՔ՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 1,5 ՄԻԼԻՈՆ ՆԱԿԱՍԱԿՆԵՐՈՒՆ

Չորեքշաբթի, 24 Ապրիլի առաւօտեան կանուխ ժամերէն սկսեալ եւ ամբողջ օրուան ընթացքին, բազմազարդ հայրերէն այցելեցին Հայկական Յեղասպանութեան Յուշահամալիր, իրենց յարգանքի տուրքը մատուցելու 1915ի Եղեռնի զոհերուն յիշատակին: Յարգանքի տուրք մատուցողներու շարքին էին Հայկական Յեղասպանութեան 87ամեակի ոգեկոչման համար Հայաստանի ժամանած սփիւռքահայեր, օտարներ, ինչպէս նաեւ դեսպաններ, դիւանագէտներ եւ միջազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ:

Նախագահ Զորեքեան՝ շրջապատուած պաշտօնակալ անճամառորութիւններով, կը խոնարհի 1,5 միլիոն մեր անհատակներու յիշատակին առջեւ:

Միջոցառման շրջանակէն մէկ յարգանքի տուրք մատուցեցին եւ ծաղկեպսակ գետեղեցին Հայաստանի նախագահ Ռոպէրթ Քոչարեան, Լեւոնային Ղարաբաղի նախագահ Արկայի Ղուկասեան, Ազգային ժողովի նախագահ Արմէն Ուշաքեան, վարչապետ Անդրանիկ Մարգարեան, Ամենայն Հայոց Գարեթին Բ. կաթողիկոս, Հայաստանի կառավարութեան անդամներ, Ազգային ժողովի պատգամաւորներ, բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, դեսպաններ եւ օտար դիւանագէտներ:

Կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն: Ծաղկեպսակներ գետեղուեցան նաեւ Արաբական պատերազմի պայքարին ընթացքին նահատակուած պատանի մարտիկներու եւ Սոււրիայի ռազմապետներու մէջ զոհուած հայ զինուորացիներու մէջ: Քոչարեան կը յայտնէ, թէ ինչպէս կ'ընեն իրենց անհատական յիշատակները հայրենիքին հանդէպ: Սպանութեան միջոցով զոհուած հայ ժողովուրդի օրինական պահանջներուն:

«Հայրենաբնակ եւ աշխարհասփիւռ հայութեան բոլոր հատուածներուն մէջ ներառելը արտայայտուելու է հայ ժողովուրդի օրինական պահանջներուն: Հայկական Յեղասպանութեան 87ամեակին առիթով նախագահ Քոչարեան հանրութեան ուղղած է ուղերձ մը: Նշե-

ՈՒՂԵՂՆԵՐ, ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայկական Յեղասպանութեան 87ամեակին առիթով նախագահ Քոչարեան հանրութեան ուղղած է ուղերձ մը: Նշե-

«Հայրենաբնակ եւ աշխարհասփիւռ հայութեան բոլոր հատուածներուն մէջ ներառելը արտայայտուելու է հայ ժողովուրդի օրինական պահանջներուն: Հայկական Յեղասպանութեան 87ամեակին առիթով նախագահ Քոչարեան հանրութեան ուղղած է ուղերձ մը: Նշե-

ԱՐՏԵՐԿՐԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԺԱՆԱՎԱՅԵԼ ԶԵՒՈՎ ՈԳԵԿՈՉԵՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 87ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱՅ ԱՅՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ, ՈՐ ԿԸ ՄՈՌՆԱՅ ԻՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ԹԱՓԱԾ ԱՐԻՒՆԸ

ԸՍՏԻ ԱՐԱՄ Ա.

Մեծ Եղեռնի 87ամեակին առիթով, Չորեքշաբթի, 24 Ապրիլ 2002ին, Անթիլիասի մէջ իրենց ուխտը վերանորոգեցին բազմազարդ հայրերէն, իրենց յարգանքի տուրքը ընծայելով մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, եւս արարողութեան նախագահեց՝ երկնային խաղաղութիւն հայցելով թուրքերու նահատակներու անմեղ հոգիներուն համար:

Հոգեհանգստեան աւարտին, վեհափառ հայրապետը տուաւ իր պատ-

Արամ Ա. պատգամի պահուն

որոնց անմեղ հոգեւոյ ի հանգիստ յատուկ Ա. պատգամը եւ հոգեհանգստեան աղօթք կատարուեցաւ Ա. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ: Պատարագը մատուցեց եւ աւուր պատշաճի քարոզեց Տ. Եփրեմ արք. Թապազեան: Եկեղեցին հայրապետութեան հանդիսակցեց Արամ Ա. կաթողիկոս:

«Մեծ Եղեռնի ոգեկոչման պաշտօնական ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի, 24 Ապրիլին, յաւարտ Եղեռնի զոհերուն յիշատակին կատարուած Սուրբ պատգամի եւ հոգեհանգստեան արարողութիւններուն, ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու եւ հոգեհանգստեան ժողովուրդին: «Մենք չմոռցանք ու պիտի չմոռցանք մեր անհատական և հոգեհանգստեան արարողութեան ժողովուրդին, որ կը մոռցնայ իր անհատականութիւնը, որ կը մոռցնայ իր անհատականութիւնը, որ կը մոռցնայ իր անհատականութիւնը»:

ԱՅՆՃԱՐ ՊԱՇՏՈՒԿԱԿԱՆ ԶԵՆԱՐԿ

Մեծ Եղեռնի ոգեկոչման պաշտօնական ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի, 24 Ապրիլին, յաւարտ Եղեռնի զոհերուն յիշատակին կատարուած Սուրբ պատգամի եւ հոգեհանգստեան արարողութիւններուն, ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու եւ հոգեհանգստեան ժողովուրդին: «Մենք չմոռցանք ու պիտի չմոռցանք մեր անհատական և հոգեհանգստեան արարողութեան ժողովուրդին, որ կը մոռցնայ իր անհատականութիւնը, որ կը մոռցնայ իր անհատականութիւնը»:

Հ. Յ. Դ. «Կարմիր Լեռ» կոմիտէի դաստիարակական մարմինին անուրով խօսք տուաւ վարուժ Ջիլինկիլիան, որ նշեց, թէ ճիշդ է Եղեռնի յանցանքը դնել երիտասարդութեան վրայ միայն թուրքերու ուղղութիւնը, որ ներկայի թուրքերու ուղղութիւնը պատասխանատու է յանցանքը գործադրութեան, որովհետեւ թուրքերը այսօրու կառավարութիւններն են, որոնք կը կործանեն մեր կոթողները եւ կ'աւերեն հայկական գերեզմանները: Հետեւաբար թուրքը ունի իր անհատականութիւնը, որ սերունդին ալ որ պատկանի, ուս-

ծոյ եւ ազգային արժէքներու:

Աւետարանական վարժարանի աշակերտները ներկայացուցին կենդանի պատկեր մը: Ապա բեմ բարձրացաւ սոքոթ. Յովակ Թապազեան: Ան 24 Ապրիլը համարեց «պայքարի յանձնառութիւն վերանորոգելու, արդիւնաւէտ ուղիներ գտնելու եւ քննական ակնոցով ներկայ արժեքները» առիթ, որ պիտի առաջնորդէ մեզ դէպի յաղթանակ:

Հայոց պատմութեան վերջին կանգրուանին վրայ (1915էն սաղին) արագ ակնարկ մը նետելէ ետք, պատգամաբերը դիտել տուաւ, որ այդ հանգրուանը պէտք է դիտել իրենց պարտութեան հանգրուան, այլ այդ շրջանին մենք ունեցած ենք կազմակերպ Սփիւռք եւ անկախ հայրենիք: Ան նշեց, թէ ներկայ քաղաքական աշխարհին մէջ պայքարի նոր կարելիութիւններ բացուած են մեր առջեւ եւ մենք պէտք է այնպէս ընենք, որ Հայաստան - Սփիւռք համագործակցութեամբ բարձրացնենք մեր նահատակութիւնը աշխարհի մէջ, որպէսզի կարենանք ի նպաստ մեզի շրջել քաղաքակրթութեան այն նժարը, որ թուրքերը շահերուն կը ծառայէ ցայսօր: Թապազեան աւելցուց, որ թուրքերը մէջ հետզհետէ զարգացող եւ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ԹՐԻՓՈԼԻՒ ՄԷՁ

Չորեքշաբթի, 24 Ապրիլ 2002ին, Հիւսիսային Լիբանանի մայրաքաղաք Թրիփոլի հայութիւնը եկաւ իր ձայնը միացնելու երկրագունդի չորս ծագողներուն գտնուող Հայ ժողովուրդի հօր ձայնին, գլխաւոր «ՈՁ»ին, ընդդէմ ցեղասպանութեան, խոնարհելով 1,5 միլիոն մեր նահատակներուն անթաղ յիշատակներուն առջեւ, անգամ մը եւս վերանորոգելով պայքարը, պահանջատիրութեան իր անդրադարձը ուխտը: Արդարեւ, երկոյնան ժամը 7:00ին, կազմակերպուեցաւ Հ. Յ. Դ. Լեւոնի «Կարօ Սասունի» կորիզին, Թրիփոլի «Ներքին» - Նուպարեան» Ազգային վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչում, ներկայութեամբ մեծաթիւ հայրերէն:

Հանգիստութիւնը սկսաւ Լիբանանի եւ Հայաստանի քայլերգներու յոտնկայս ունկնդրութեամբ, զորս կատարեցին Հ. Յ. Դ. «Արշակ Զաւարթեան» Պատանեկան Միութեան կրտսերները, որոնք նաեւ կ'աշակերտեան Ազգային վարժարանին:

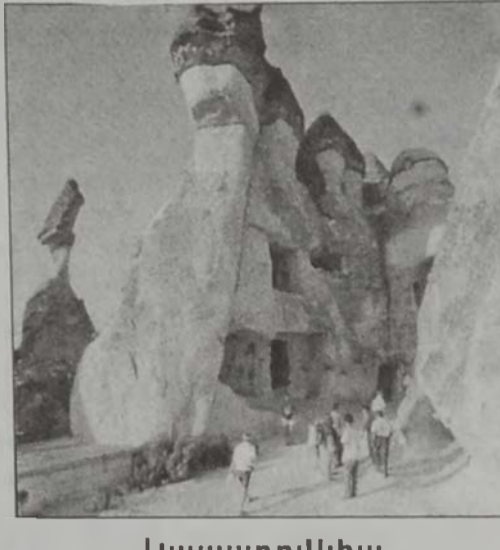
Ապա բացման խօսքով հանդէս եկաւ սոքոթ. Ֆիլիփ Փարազեան, որ Ապրիլի 24ը յիշուած է որպէս յաղթանակի օրը: Նշե-

ԱՆՑԵԱԼԻ ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Միս քաղաքը ունեցած է համալսարան: Ի դեպ, «Համալսարան» բառը հայերենի մէջ առաջին անգամ գործածուած է ընդունուած համար Միսի բարձրագոյն դպրոցը, ուր իրենց ուսուցող կատարելագործած են Միսիթար Գօշ, Վարդան Մեծ, Կիրակոս Գանձակեցի, Յովհաննէս Օրբէլեան...

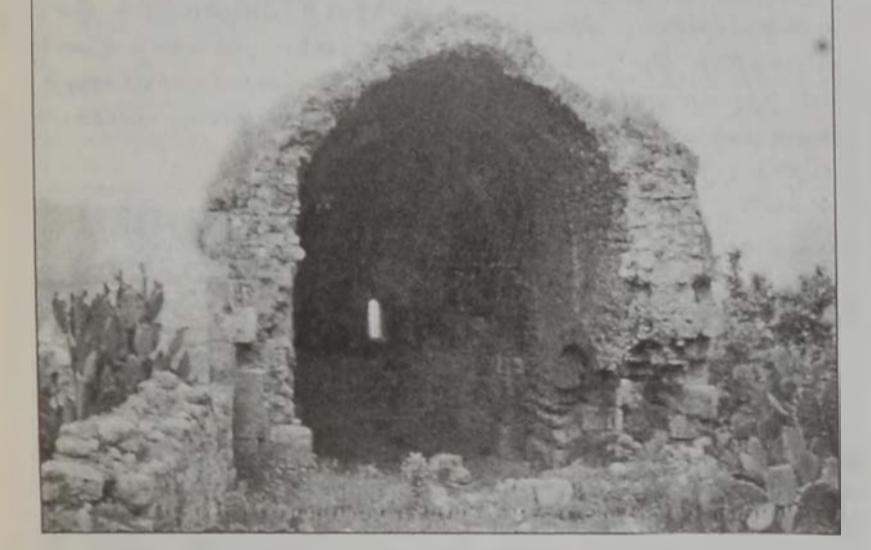

Կապարովկիա

Միսը՝ Կիրիլիոսի համար թագաւորութեան մայրաքաղաքը եւ կաթողիկոսանիստը, ներկայիս կը կոչուի Գոգան եւ ունի 50,700 բնակիչ: Դիմացը Միս լեռն է իր եռասայր զագաթով, որուն վրայ բազմած է լայնանիստ բերդը: Կոստանդին Բ. թագաւորը կտրել տուած է ոսկիի շքադրամ՝ «Սոյո բերդն է թագաւոր» գրութեամբ: Բերդը ելլելը քաղաքին կը պատուէր մրափելու, երբ մենք հասանք: Քահնաշարժներով, միւս կէսը՝ մագլցելով: Լեռան լանջերուն նուննիներու

դուռ» կոչուող խոր կիրճով կը վերջանայ Կիրիլիոս սահմանը, ուրկէ դարերով ժողովուրդներ եւ բանակներ անցած են: Այստեղ Բոգանդին է, ուր կարճ դադար մը առնելէ ետք, կը շարունակենք մեր ճամբան՝ նոր աշխարհագրութեան եւ հայոց ճակատագրի այլ քարտէսներու մէջ... Նեւշեհիբի քարէ սունը կերու քաղաքը կը պատուէր մրափելու, երբ մենք հասանք: Քահնաշարժներուն մէջ սկսան վառիլ ելկտրական լամպերը, եւ պահ մը

չիւր պնակին դիմաց՝ 160 եւ փայտէ խաչին համար 500 տոլար: Կ'առնենք խանութին այցետոմարը եւ զսպուած ատելութեամբ հրաժեշտ կու տանք գող վաճառականին: Հայոց Տրդատ թագաւորը Գրիգոր Լուսաւորիչի հանդիպած է Կեսարիոյ մէջ, երբ Նիկիոյի դիւանի կը վերադառնար Հայաստան: Գրիգոր Լուսաւորիչը եւ իրենց յաջորդող կաթողիկոսները կը ձեռնադրուէին Կեսարիոյ մէջ: Կեսարիա եղած է նաեւ Հայ գրչութեան կեդրոն, ուր ընդօրինակուած են բազմաթիւ ձեռագիրներ: 1915ին Կեսարիոյ մէջ 90 հազար հայ կը բնակէր: Կեսարիոյ հայութիւնը ունէր 10 էակելի եկեղեցիներ, դպրոցներ, օրաթերթեր, շքաթիւթեր, թատերախումբեր: Կեսարիոյ շրջանը կային շուրջ 45 հայաբնակ գիւղեր...

Եկեղեցւոյ աւերակներ - Միս

անտառներ են, այրած եկեղեցիներ, աւերակ տուներ: Դժուարամտաչելի կածանը կ'ուղեկցի մեզի մինչեւ բերդին ծայրը: Բերդին սենեակներուն մէջ կ'ընկնէր ձեթով Ա. Էն մնացած գրութիւն մը կայ: Դղեակին ստորերկրեան ուղիք քարէ սանդուխներով կապուած է ստորտի ջրամբարին: Երկրորդ կատարին՝ պահպանուած է կրասակործան մատուցող մը: Վերէն, կարծես օդանաւէն դիտուած տեսարան մըն է քաղաքին համայնապատկերը:

Կը մտնենք հնավաճառի մը խանութը եւ համարձակութիւնը կ'ունենանք հարցնելու, թէ հայկական ինչ հնութիւն ունին: Մարդը առանց դիմագիծը փոխելու, զատ սովորական շարժումներով, մեր առջեւ կը դնէ երկու փոքրիկ, ճեղքուած պղինձէ պնակներ, վրան հայերէն գրութիւններով, եւ խորանի փայտէ պարզ խաչ մը՝ «Աստուած սէր է» փորագրութեամբ: Երրորդ առարկան մարմարէ հսկայ ցուցատախտակ մըն է, որուն վրայ փորագրուած գրութիւնը հետեւեալն է.՝

Ի Նաւակատիս Երկրի Եւրոպայի սկզբնականութեան Անտոնեան Ուխտի Արկան հիմունք Նորակերտ մասին Շինուածոյս Ի 25 Մարտի 1907 Յաւուրս Աբբայուծեան Գերաշնորհ Հայր Ռաֆայէլ վարդապետի Միասերեան Թուրքը մարմարին համար 2400 ամ. տոլար կը պահանջէ, իւրաքանչիւր

Կը մտնենք հնավաճառի մը խանութը եւ համարձակութիւնը կ'ունենանք հարցնելու, թէ հայկական ինչ հնութիւն ունին: Մարդը առանց դիմագիծը փոխելու, զատ սովորական շարժումներով, մեր առջեւ կը դնէ երկու փոքրիկ, ճեղքուած պղինձէ պնակներ, վրան հայերէն գրութիւններով, եւ խորանի փայտէ պարզ խաչ մը՝ «Աստուած սէր է» փորագրութեամբ: Երրորդ առարկան մարմարէ հսկայ ցուցատախտակ մըն է, որուն վրայ փորագրուած գրութիւնը հետեւեալն է.՝

Միս քաղաքին քով շինուած է Ակներ վանքը, ուր ամփոփուած է Լեւոն Մեծաբոծի սիրտը: Կը մտնենք Անարգար պատմական ամրոցին, սակայն անկարելի կ'ըլլայ մագլցելու: Ամայի քաղաքին աւերակներուն մէջ շուրջ մէկ ժամ շրջելէ, լուսանկարուելէ եւ տեղաբնակ թրքուհիներէն քանի մը հին հայկական դրամներ գնելէ ետք, կ'ուղղուինք Կապարովկիա: Կիրիլիոսի ելլելու համար պէտք է կտրել Տաւրոսեան (Թորոսի) լեռնաշղթան: «Կիրիլիոս

Ի Նաւակատիս Երկրի Եւրոպայի սկզբնականութեան Անտոնեան Ուխտի Արկան հիմունք Նորակերտ մասին Շինուածոյս Ի 25 Մարտի 1907 Յաւուրս Աբբայուծեան Գերաշնորհ Հայր Ռաֆայէլ վարդապետի Միասերեան Թուրքը մարմարին համար 2400 ամ. տոլար կը պահանջէ, իւրաքանչիւր

ՏԵՐ ԶՕՐԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԸՄՍԱԳՈՒՄԱՐ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՏՔ Է ԴԱՌՆԱՅ ՌԱՎՎԻՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՎԵՐԱՆՈՐՈՎՄԱՆ ԸՍԱԻ ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

21 Ապրիլին աշխարհի զանազան կողմերէն Տէր Զօր հասան Հայ երիտասարդներ՝ մասնակցելու համար «Հայ եկեղեցին եւ Հայ երիտասարդը» նիւթով երիտասարդական համագումարին, որ տեւեց մինչեւ 24 Ապրիլ: Այս համագումարը կազմակերպուած էր Կիրիլիոս կաթողիկոսարանին կողմէ եւ կը կրէր Արամ Ա. կաթողիկոսի հովանաւորութիւնը:

20 Ապրիլի գիշերը Նարեկ Ժ. վրդ. Ալեմէզգեան բարի կալուստ մաղթեց Տէր Զօր հասած երիտասարդներուն, ընդգծելով Տէր Զօրեան հաւատքին խորհրդանշական իմաստը:

21 Ապրիլին Տէր Զօրի Նահատակաց եկեղեցւոյ յուշահամալիրին մէջ տեղի ունեցաւ համագումարին բացումը՝ ներկայութեամբ աւելի քան հարիւր երիտասարդներու, որոնք եկած էին հոգեւոր եւ ընկերային պատրաստութիւն եւ ենթահող ունեցող խաւերէ: Համագումարին հիմնական նպատակն է լսել Հայ երիտասարդութեան ձայնը, խօսելէ աւելի խօսեցնել զանոնք եւ անոնց տեսանկիւնէն դիտել Հայ եկեղեցւոյ ու ազգին կեանքը իր բոլոր երեսներով՝ եկեղեցական եւ հոգեւոր, կրթական ու դաստիարակչական, բարոյական եւ ընկերային:

Բացումն աղօթքէն ետք, Վրոյր վրդ. Տէմիրճեան կարգեց Արամ Ա. կաթողիկոսի ողջոյնի գիրքը, որուն մէջ ան կ'անդրադառնայ Հայ եկեղեցւոյ ու ազգի կեանքին մէջ երիտասարդութեան ունեցած վճարական դերին եւ անժխտելի ներկայութեան: «Երիտասարդութիւնը մեր ներկան իսկ է ու ի՞նչ սոսկ ապագան: Անկիւն ընկերութեան սիրտն է, անոր ուժակաւորութեան կենսատու աղբիւրը, անոր յառաջդիմութեան ու զարգացման կարելիութիւններուն շտեմարանը»: Իր խօսքին մէջ Արամ Ա. նշեց, թէ առանց երիտասարդութեան որեւէ հաւաքականութիւն պիտի գտնուի լծացած վիճակի մէջ: Ան ըսաւ, թէ համագումարին զխաւեր նպատակներէն է արծարծել եւ խօսիլ առկայ հարցերուն մասին եւ լոկ քննադատելով չբաւարարուիլ, այլ փորձել անոնց յարմար լուծումներ գտնել: Ան նշեց, թէ եկեղեցին ինքնին ժողովուրդն է եւ այդ պատճառով անոնք պէտք է դառնան մէկ անբաժան ամբողջութիւն եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը պէտք է աշխատի եւ գործէ յօգուտ միւսին: Արամ Ա. անդրադարձաւ եկեղեցին ներքնապէս վերանորոգելու անհրաժեշտութեան, որպէսզի երիտասարդութիւնը յատկապէս եւ ժողովուրդը ընդհանրապէս կրկին եկեղեցւոյ կապուին եւ մնայուն ներկայութիւնը ըլլան անոր մէջ: Ան նաեւ նշեց, թէ երիտասարդութիւնը առանցքային դեր պէտք է ունենայ Հայ եկեղեցւոյ վերանորոգութեան գործընթացին մէջ: Ան ասոր համար կարեւոր համարեց, որ եկեղեցւոյ կորիզը յոյժը մնայ, իսկ կեղեւը փոխուի եւ պատշաճի ներկայի պայմաններուն եւ կարիքներուն: Արամ Ա. կաթողիկոս նշեց, թէ հարցերը միայն քննարկելն ու զանոնք քննադատելը անբաւարար են,

ՌԱՐՄ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԸՄՍԱԳՈՒՄԱՐԵՆ

ՏԵՐ ԶՕՐ ԱՄԷՆ ՏԱՐԻ ՄԵԶ ԿԸ ԿԱՆԶԷ...

20 - 24 Ապրիլ 2002ին, առաջին անգամ ըլլալով ուխտաւորաբար եւ աւելի քան հարիւր արևելակից երիտասարդ - երիտասարդուհիներու հետ Տէր Զօր գտնուեցայ՝ Մեծի Տանն Կիրիլիոս կաթողիկոսութեան կողմէ կազմակերպուած Հայ երիտասարդներու միջթեմական համագումարին մասնակցելու համար:

Արամ Ա. կաթողիկոսին կը պարտէինք «Հայ եկեղեցին եւ երիտասարդութիւնը» թեման ընդգրկող այս համագումարը, որ Անթիլիասն ու Տէր Զօրը իրար կ'օղակէր մեր նահապետներուն սրբազան կտակին խորհուրդովը եւ Հայ հոգեւորական ու աշխարհական երիտասարդութիւնը կը հրաւիրէր մեր վերապարծ նախահայրերուն ու նախամայրերուն կրած անպատմելի աքսորին, անօթութեան ու շարժարաններուն վերադարձը հաւաքաբար պարբերու, գերեզմանուած բայց յարուցեալ հայութեան պիտակէն՝ Հայ եկեղեցւոյ վերանորոգութեան մէջ: Ան նաեւ նշեց, թէ համագումարին զխաւեր նպատակներէն է արծարծել եւ խօսիլ առկայ հարցերուն մասին եւ լոկ քննադատելով չբաւարարուիլ, այլ փորձել անոնց յարմար լուծումներ գտնել: Ան նշեց, թէ եկեղեցին ինքնին ժողովուրդն է եւ այդ պատճառով անոնք պէտք է դառնան մէկ անբաժան ամբողջութիւն եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը պէտք է աշխատի եւ գործէ յօգուտ միւսին: Արամ Ա. անդրադարձաւ եկեղեցին ներքնապէս վերանորոգելու անհրաժեշտութեան, որպէսզի երիտասարդութիւնը յատկապէս եւ ժողովուրդը ընդհանրապէս կրկին եկեղեցւոյ կապուին եւ մնայուն ներկայութիւնը ըլլան անոր մէջ: Ան նաեւ նշեց, թէ երիտասարդութիւնը առանցքային դեր պէտք է ունենայ Հայ եկեղեցւոյ վերանորոգութեան գործընթացին մէջ: Ան ասոր համար կարեւոր համարեց, որ եկեղեցւոյ կորիզը յոյժը մնայ, իսկ կեղեւը փոխուի եւ պատշաճի ներկայի պայմաններուն եւ կարիքներուն: Արամ Ա. կաթողիկոս նշեց, թէ հարցերը միայն քննարկելն ու զանոնք քննադատելը անբաւարար են,

պէտք է զանոնք տեսնելէ ետք անոնց յարմար եւ տրամաբանական լուծումներ գտնել, ճիշդ ուղիին վրայ ըլլալու համար:

Համագումարին առաջին նիստը բացուեցաւ «Եկեղեցին եւ արհեստագիտութիւնը» նիւթով կտր սեղանով: Զրուցավարն էր Գեղարդ արդ. Քիւսպէ կեան, որ իրեն հետ ունէր Շանթ Կանանեանը, Բաֆֆի Տէմիրճեանը, Շողիկ Տատոյեանը եւ Լարա Մուրաջանեանը: Ներկայ երիտասարդութիւնը հարցախոյզի ճամբով հաստատեց, թէ արհեստագիտութիւն եւ հոգեկանութիւն կրնան զիրար ամբողջացնել: Նշուեցաւ, թէ եկեղեցւոյ մէջ բարեփոխումները պէտք է կատարուին հանգրուաններով, որպէսզի անոնք հակառակ ազդեցութիւն չունենան:

Երեկոյեան Նահատակաց մատրան մէջ տեղի ունեցաւ ժամերգութիւն: Յետմիջօրէի ժամը 18:00ին սկսաւ երկրորդ նիստը՝ «Եկեղեցին եւ բարոյական հարցեր» նիւթով դասախօսութեամբ, զոր ներկայացուց Գրիգոր վրդ. Զիֆթեան: Մարդկութեան եւ յատկապէս Հայ ժողովուրդին դէմ բացուած համաշխարհայնացումը մատնանշելէ ետք, ան առաջարկեց լուծումներ գտնել: Հարցադրումներու ճամբով շեշտուեցաւ, թէ եկեղեցւոյն ընկերային բարոյական հարցերու մասին յստակ կարծիքներ պէտք է ունենայ եւ զայն իր ժողովուրդին ընծայէ ճիշդ, կիրարկելի ու ազդու միջոցներով: Դասախօսութեան աւարտին մասնակցողները հինգ խումբերու բաժնուելով քննարկեցին արծարծուած հարցերը, զեկեղեցւոյն միջոցով ներկայացնելու զանոնք ժողովին հաւաքական քննարկումի համար:

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԿԱՏԷ

22 Ապրիլին համագումարին մասնակիցները այցելեցին Մարկատէի շրջան: Նահատակներուն աճիւններուն վրայ կանգնած «Ս. Յարութիւն» մատրան մէջ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն, որուն աւարտին Բերտի թեմի առաջնորդ Սուրէն արք. Գաթարոյեան ողջունեց երիտասարդները եւ զանոնք նկատեց վերածննդ հայութեան զաւակները: Յետմիջօրէի տեղի ունեցաւ համագումարի երրորդ նիստը, որուն նիւթն էր «Եկեղեցւոյ ազգային, մշակութային ու ընկերային դերակատարութիւնը»: Կտր սեղանին զրուցավարն էր Սօսի Փայլանեան, որ իր կողմէն ունէր Պեթ Տէր Մարգարեանը, Ներսէս Զիլինկիրեանը եւ Գէորգ Քարակալեանը: Անոնք ներկայացուցին արծարծուած հարցին դրական եւ ժխտական կողմերը: Շեշտուեցաւ, որ Հայ եկեղեցին պէտք է մնայուն ներկայութիւն ըլլայ Հայ կեանքին բոլոր բնագաւառներուն մէջ: Ուխտ կարեւոր նկատուեցաւ Հայ հոգեւորականներու պատրաստութիւնը, ինչպէս նաեւ առաջարկներ ներկայացուցանելու աւելի աշխուժացնելու եկեղեցական կեանքն ու դպրաց դասերը:

«Նախանձ տան քո կերից գիւ...» քրիստոսեան բառերը կ'արձագանգէին բուն մը գիտակից երիտասարդութեան համախումբը ներկայութեամբ, նախանձանդիր մասնակցութեամբ եւ համարձակ արտայայտչականութեամբ: Ահա այս համագումարով անցեալն ու ապագան կը խտանային մեր տէրգործան ներկային մէջ՝ աղօթքի,

Տէր Զօր, 25 Ապրիլ 2002

ՌՈՊԵՐԹ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ (Շար. 3)

ՀԱՅ ԴԱՏ

ՀԱՅ ԴԱՏ

ՆՈՐ ՅԱՅՏԱԲԵՐՈՒՄ

ԱՐՄԻՆ ՎԱԿՆԵՐԻ ՆԱՄԱԿԸ՝ ՆԱԽԱԳԱՀ ՈՒՒԼՍԵՆԻ

Պատմական գիտություններու դոկտոր, փրոֆ. Ստեփան Ստեփանեան գերմանական արխիվներու մէջ յայտնաբերած եւ գերմաներէնէ հայերէնի թարգմանած է գերմանացի մեծ մարդասէր եւ հայ ժողովուրդի բարեկամ՝ Արմին Վակնէրի (1886-1970) Յունուար 1919 թուականի մէջ նամակը, ուղղուած Միացեալ Նահանգներու նախագահին, «Բաց նամակ Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահ արն. Ուուուար Ուիլսոնին՝ հայ ժողովուրդի անապատ տեղահանման մասին» խորագիրով:

Նամակին մէջ Վակնէր մանրամասն կը նկարագրէ 1915ի Օսմանեան Թուրքիոյ կողմէ հայ ժողովուրդին դէմ գործուած անմարդկային կոտորածները, տեղահանութիւնը, եւ կ'աւելցնէ, թէ երկու տարուան ընթացքին ինք ակնատես եղած է «ծաղկուն քաղաքներու, բերքառատ դաշտերու մէջ հայ ժողովուրդի զարհուրելի բնաջնջման, եւ Եփրատի ափին, Միջագետքի անապատի քարքարոտ աւազուտներուն մէջ անոնց խեղճ մնացորդացին ոչնչացման»:

Նշելով, որ աշխարհի վրայ ոչ մէկ ժողովուրդի նկատմամբ այդպիսի անարդար վերաբերմունք եղած է, որքան հայ ժողովուրդի նկատմամբ, Վակնէր ըսած է. «1915ի գարնան Թիբեթական կառավարութիւնը ձեռնարկեց երկու միլիոն հայերու աշխարհի երեսնէ բնաջնջելու իր հրէջարին ծրագրին իրականացման... ոչ ոք խանգարեց Թուրքիոյ խաւարածիտ տիրակալներուն տանջալից խոշտանգումները, որոնք կրնան համեմատուիլ միայն խելագար յանցագործի գործողութիւններուն»:

«Անցեալին, թերեւս վայրենի ցեղերուն միայն վիճակուած էր այդպիսի ճակատագիր, սակայն այս պարագային խօսքը կը վերաբերի բարձր մշակոյթի տէր, հարուստ ու փառաւոր անցեալով, արուեստի, գրականութեան, գիտութեան ասպարէզներուն մէջ անանձ ծառայութիւններով, ակնաւարտ եւ տաղանդաւոր, խոր ջերմեռանդութեամբ, վսեմ բարեպաշտութեամբ մարդոցմով հարուստ քրիստոնեայ ժողովուրդի մը մասին», նշած է Վակնէր նախագահ Ուիլսոնի ուղղած իր նամակին մէջ:

ԱԶՐՊԻՅՃԱՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԸ ԴԺԳՈՂԻ

Ազրպէյճանի «Լէյս» թերթը կը տեղեկացնէ, թէ Եւրոպական խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովը հերթած է վերջերս Ազրպէյճանի կողմէ կատարուած այն ամբաստանութիւնները, թէ՛ վեհաժողովը յաճախ կը կատարէ հակապարտական յայտարարութիւններ եւ կը ցուցաբերէ հայամէտ կեցուածք:

Թերթին համաձայն, Ազրպէյճանի մասին վեհաժողովի զեկուցարար Անտրէաս Կրոս Ազրպէյճանի ամբաստանութիւններուն ակնարկելով ըսած է. «Ես կը զօրակցեմ Ազրպէյճանի, Հայաստանի եւ ամբողջ աշխարհի ժողովրդավարականացման: Կը փորձեմ լուսագոյն կատարել Ազրպէյճանի եւ ընդհանուր առմամբ՝ հարաւային Կովկասի համար: Ես կ'ըսեմ ինչ որ կը մտածեմ: Ոչ ոք կը հաւնի այդ մէկը»:

Միւս կողմէ, «ԵՆԻ Ազրպէյճան» թերթը կը տեղեկացնէ, թէ վեհաժողովէն պատուիրակութիւն մը Ազրպէյճան պիտի այցելէ Յունիսին: Թերթին համաձայն, այցելութիւնը տեղի պիտի ունենար Ապրիլին, սակայն վեհաժողովը որոշած է նախ Լեւոնային Ղարաբաղ այցելել եւ, հետեւաբար յետաձգած է Ազրպէյճան իր այցը:

«ԵՆԻ Ազրպէյճան» թերթը կը նշէ, թէ Ազրպէյճան այս մասին գանգատի նամակ մը ուղղած է վեհաժողովին եւ ըսած է, որ եթէ պատուիրակութիւնը Հայաստանէն անցնելով Ղարաբաղ երթայ, Ազրպէյճան պիտի չընդունի գինք: Նամակին մէջ նշուած է, որ վեհաժողովի պաշտօնատարներ Անտրէաս Կրոս եւ Մարթինէզ Քազան պէտք է Ղարաբաղ երթան ազերի մասնագէտներու հետ՝ Հայաստանէն սխալ տեղեկութիւններ չստանալու համար:

ԵՂԵՈՒՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ ԳԱՂՈՒԹԵ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԽՕՍՔԸ՝ ԵՂԵՈՒՆԻ 87ԱՄԵԱԿԻ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ

Ստորեւ կու տանք Յունաստանի խորհրդարանի նախագահ Ափստրիոս Գաբլամանիսի խօսքը, արտասանուած՝ Եղեռնի 87ամեակի քաղաքական ձեռնարկին ընթացքին, 21 Ապրիլ 2002ին, Աթէնքի «Աթինա» սրահին մէջ: Զեռնարկը կազմակերպուած է ՈԱԿԻ Հայ Իրաւացի խորհուրդին եւ Շ. Յ. Յունաստանի Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ:

Մասնաւոր յուշումով այս տարի եւս կը մասնակցիմ Հայկական Յեղասպանութեան յիշատակին ձօնուած այս երոյթին:

Ոգեկոչման թուակալը որ մեզ բոլորս առաջնորդեց այսօր այս վայրին մէջ, իւրաքանչիւր ազատ մարդու խղճին կու գայ յիշեցնելու իր պարտքը, ժամանակակից եւ ողբերգական պարտքը: Կայքարեւելու ազատութեան եւ արդարութեան համար:

Դիմադրելու բարբարոսութեան:

Կը բնորոշեմ «ողբերգական» օրէն ժամանակակից» այս պարտքը, որովհետեւ այսօր, Հայկական Յեղասպանութեան 87 տարին ընդհանրապէս անթիւ ողբերգութիւններու, որոնք կու տանալու շրջագիծը կը յամառի չփակուիլ:

Ներկայ տարին, իր մէջ կը պարփակէ 11 Սեպտեմբեր 2001ի ամերիկացի ժողովուրդին դէմ գործադրուած ողբերգութեան արձագանգը: Ողբերգութեան մը, որ հարածեց տասնեակ յոյն եւ հայ ազգակիցներ ալ: Այս պատմութիւնն ալ սակայն պիտի անցնի, իբրեւ սեւ տարի մը, ողբերգութեանց կեդրոն ունենալով այս անգամ բազմաչափար Միջին Արեւելքը:

Պաղեստինի երեխաներուն պատկերները, որոնք զարմանքով կը դիտեն մահուան, պիտի բարդուին աշխարհի բոլոր այն երեխաներու պատկերներուն, որ նոյնանման պատմական պահու մը, ժամանակի մէջ, զգացին մարդկային բարբարոսութեան անգերազանցելի չափանիշները:

Այս տարի եւս կը յաճախենք այս վայրը, իբրեւ հայկական յուշապատումի մը ուխտեալները, որոնք ենթարկուեցան մեր նորագոյն պատմութեան առաջին կանխածրագրուած ցեղասպանութեան: Կու գանք հոս, խղճի բացարձակ դիտակցութեամբ եւ ապա պիտի սերունդներուն հանդէպ յանձնառութեամբ, կենդանի պահելու ու պահպանելու համար գոհերուն յիշատակը:

Ոչ անոր համար որ ցեղապաշտական ատելութեան զգացումներով եւ վրէժխնդրութեամբ համակուինք, այլ՝ ընդհանրական, որպէսզի օրինակ դառնանք եւ մեր պատասխանատուութիւնը ընդգծենք տարբեր, աւելի լաւ աշխարհի մը համար պայքարելու, աւելի լաւ ապագայ մը կերտելու ի խնդիր: Աշխարհ մը, ապագայ մը, իր խաղաղութեամբ, արդարութեամբ, ազատութեամբ, աշխարհի բոլոր ազգերուն, բոլոր ժողովուրդներուն, բոլոր մարդոց համար: Այսպիսի երազուած

ապագայի մը ի խնդիր ուրիշ բան չի կրնար մեր սեւեռակէտը դառնալ, եթէ ոչ՝ ճշմարտութիւնը:

Եւ ճշմարտութիւնը նախապայման է ճանաչման եւ զղուճի ու ներդրամութեան՝ Թուրքիոյ պաշտօնական պետութեան կողմէ Յեղասպանութեան ճիշտութեան ընդմէջէն:

Շնորհիւ այս արժէքներուն հանդէպ ցուցաբերուած յարգանքին, Յունաստանի հայկական գաղութը հանդիսարարուեցաւ իբրեւ զարգացման ու յառաջդիմութեան կարեւոր արկած մը յունական ընկերութեան մէջ, գրաւելով իր մասնաշտապարտ տեղը ու դիրքը:

Այս մէկը, այսինքն՝ բարեկամութեան եւ համագործակցութեան նախանձելի այս տարագր կը ստեղծէ ազատութեան, քաղաքակրթութեան ու միասնականութեան նմուշ մը, որ կրնայ օրինակելի դառնալ բոլոր ժողովուրդներուն կողմէ, բոլոր մարդկութեան կողմէ:

Ձեռք մերժելով պատմութիւնը, չենք ընդունիր սակայն մոռացումը: Եւ պիտի շարունակենք, յոյներ եւ հայեր, նոյնիմ կապագային, ինչպէս ըրած ենք դարերէ ի վեր, մեր հասարակաց ուղեւորութեան ընթացքին, մինչեւ հատուցումը եւ իրականացումը մեր միացեալ տեսլականներուն:

ԹԵՄԱԿԱՆ «ԺՈՂՈՎՐԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ» ԶԱՐԲՕԼՈՒ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻ ՆՈՅՆԻՄԿ ԳԵՐԵՉՄԱՆԻՆ ՄԷ...

Անգլիական «Տր Կարտիք» թերթը վերջերս տեղեկացուց, թէ Յունուար 28ին մահացած թուրք հրատարակիչ Այշե Նուր Զարաբօլու իր մահէն երկու շաբաթ ետք դատի կանուած է՝ արտրեալ քիւրտ փաստաբան Հիւսէյն Թուրքալի «Ազատութեան երգ» գիրքը հրատարակած ըլլալու յանցանքով: Զարմանալիօրէն, մահացած հրատարակիչին ուղղուած դատավարութեան նամակին մէջ ըսուած է. «Եթէ չենք իրականացուց, պիտի ձերբակալուիս»:

Զարաբօլու իր գերեզմանին մէջ կը դատուի նաեւ այլ գործի մը հրատարակութեան Օմար Հասանի Պոնտոսի մշակույթի համար: «Պոնտոսի մշակույթ» կը բնէ Տրապիզոնի եւ Սեւ ծովու շրջանին մէջ յունական հին ժառանգութիւնը:

«Տր Կարտիք» թերթին համաձայն, Զարաբօլուի գաւազնը եւս ձերբակալուած է քաղուստի ընթացքին իր արտասանած խօսքին պատճառով:

Զարաբօլուի ամուսինը խօսելով դատավարութեան առջին օրուան մասին՝ կ'ըսէ. «Ամէն մարդ երկրայ էր, փաստաբանները, դատախազը, թղթակիցները, բարեկամները. միայն յանցագործին տեղը պարպ էր»:

Թերթը կը տեղեկացնէ, որ դատավարութիւնը յետաձգուած է մինչեւ 4 Յունիս, մինչ ատենը Զարաբօլուի մահուան փաստաբուրքը կը սպասէ:

Մահացած հրատարակիչի մը դատավարութիւնը կրնայ հանդիսանալ Թուրքիոյ մէջ խօսքի ազատութեան կաշկանդումներուն ամէնէն խոսուն օրինակը:

Նշենք, որ Այշե Նուր Զարաբօլու Թուրքիոյ մէջ խօսքի ազատութեան հեղինակաւոր պաշտպան մըն է, որ իր ամուսինին՝ Ռաֆիկի հետ կը ջանար բացայայտել պատմական իրողութիւնները եւ լսելի դարձնել փոքրամասնութիւններու ձայները: Անկախ քրտական հարցէն, Թուրքիոյ խորակալ վարչապետէն է թուրք - յունական յարաբերութիւններէն, Զարաբօլու գիրքեր հրատարակած է նաեւ Հայկական Հարցերու մասին: «Հայկական թագու» անունով անոր գիրքը մեծ զարդոյ յառաջացուցած է քրքրական իշխանութիւններուն մօտ, իսկ «Հայերը. Յեղասպանութեան պատմութիւն մը» գիրքը պատճառ դարձած է, որ Զարաբօլու երկու տարուան բանտարկութեան դատապարտուի: Զարաբօլու հրատարակած է նաեւ Ֆրանց Վերֆէի «Մուսա Լեւոնի Քառասուն Օրերը» վեպին թրքերէն թարգմանութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 87ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒՐՈՒՄԸ «ԱԶԳԱԿ»Ի ԱՐԱԲԱՏԱՌ ՅԱԵԼՈՒՄԸ

Չորեքշաբթի, 24 Ապրիլին, լիբանանցի «Նահար» օրաթերթը իր ընթացիկ էջերին հետ 45 հազար տպագրուած «Ազգակ» յարաբատու յաւելումով, նուիրուած Հայկական Յեղասպանութեան 87ամեակին:

Յաւելումին առջնորդող յօդուածին մէջ Սարգիս Կիրակոսեան կ'անդրադառնայ Յեղասպանութեան վերաբերման հայ ժողովուրդի վնասներին, Հայ Դատի հետեւեղաններուն եւ հայ ժողովուրդի պահանջներուն՝ ոչ միայն նախապես, այլեւ հողային եւ Եւրոպական հատուցում: «Որքան նման են երկուսն ալ՝ յօդուածին մէջ Յակոբ Բագրատունի կ'անդրադառնայ թուրքական լուծից տակ հայ եւ արաբ ժողովուրդներու նկատագիրներու նմանութեան, ինչպէս նաեւ՝ թուրք-սիոնական գործակցութեան:

Թուրք պաշտոնի մտաւորական Թաւր Աքչամի բնական մէկ յօդուածը, լոյս տեսած՝ «Թուրքիոյ ազգային ինքնութիւնը եւ հայկական հարցը» գիրքին մէջ (Թուրքիա, 1993), կը հաստատէ Հայկական Յեղասպանութեան անձխելի իրողութիւնը:

Լիբանանցի մտաւորական Սալէհ Զահրէտ-տիհի «Միտնականութիւնը, հայկական ջարդերը եւ պաղեստինեան իրավիճակը» յօդուածը կ'անդրադառնայ թուրքական եւ սիոնական ցեղապաշտական ծրագրերուն նմանութեան եւ Հայկական Յեղասպանութեան ծրագրի յղացման մէջ սիոնականներու դերակատարութեան:

Յաւելումին մէջ հրատարակուած է նաեւ փրոֆ. Վահագն Տատրեանի մէկ աշխատութեան հատուած մը, որ կը ներկայացնէ Հայկական Յեղասպանութեան մասին թուրք քաղաքական գործիչներու, պատմաբաններու, լրագրողներու, քաղաքագետներու եւ մտաւորականներու վկայութիւնները:

Արի Պօղոսեանի ստորագրութեամբ «Ժողովուրդի մը պատմութիւն» յօդուածը կ'անդրադառնայ Հայկական Յեղասպանութեան իրագործման տարբեր հանգրուաններուն եւ ջարդէն ճողոպտած հայերուն արաբական երկիրներ ժամանումին:

Դամասկոսէն դոկտ. Նորա Արիսեան «Կարծիքներ նահատակ ժողովուրդներու տառապանքներուն մասին» յօդուածին մէջ կը ներկայացնէ հայկական եւ պաղեստինեան հարցերուն նմանութիւնները, սուրիացի մտաւորականներու գործերուն եւ կարծիքներուն ընդմէջէն:

«Ազգակ» յարաբատու յաւելումին վերջին բաժնով կը ներկայացուի արաբ եւ լիբանանցի նախկին թէ ժամանակակից պետական ղեմներու վկայութիւնները՝ Հայկական Յեղասպանութեան մասին:

Յաւելումին մէջ հրատարակուած է նաեւ Ծարկի Հիւսէյնի պատմական մէկ նամակը, որ կը կ'ուղղէ տէր կանգնիլ եւ ապաստան տալ Յեղասպանութեան ճողոպտած հայերուն:

ԲԱՅ ՆԱՄԱԿ՝ ՄԻՆԱՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒՆ

Վերջերս Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութիւնը Հայաստանի ստեղծագործական 7 միութիւններուն յրաժէշտութեամբ կ'անդամակցի նախագահ երկիրներ՝ Միացեալ Նահանգներու, Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի ուղղուած բաց նամակը:

Նամակը կ'անդրադառնայ, որ Յունուարի 28-ին Լեւոնային Ղարաբաղի եւ Ազրպէյճանի միջեւ պատերազմը վերսկսելու Պաղեստինի իշխանութիւններուն ռազմատենչ յայտարարութիւնները կը հաստատեն, որ սահմանագիծի փոփոխութեան պարագային արագօրէն կը վերանորոգուին հին դիրքերը եւ կը վերսկսի արիւնահեղութիւնը, որովհետեւ երկու կողմերը, իրենց թիկունք կանգնած աւելի չզօր ուժերու հետ, փոխադարձ օգնութեան համաձայնագրեր չենք եւ, եւ պատերազմը այս անգամ կրնայ վերածուիլ շրջանային աւերիչ պատերազմի, ինչ որ անընդունելի է:

Իրենց նամակին մէջ զրակականութեան եւ արուեստի հայ գործիչները յիշեալ երկիրներու նախագահներուն ուղարկուած յարգանքներուն հետեւեղանները կը յարգեն իրենց 10 տարեկան զինապաշտներու կողմէ նկատի չէ առնուած: Խօսքը կը վերաբերի 1990ին խորհրդային Միութեան Գերագոյն խորհուրդին կողմէ ընդունուած Միութեան անջատուող երկիրներու հարցերուն լուծման օրէնքին, որմէ մեկնած՝ 1991ին Լեւոնային Ղարաբաղը ինքնորոշման հանրապետական տարեց: Հետեւաբար մշակոյթի գործիչները անտեղի նկատած են Ազրպէյճանի ամբողջականութեան պահանջները:

Նամակին հեղինակները նախագահներ Ճորճ Պուլչին, Վլատիմիր Փուտինին եւ Ժաք Շիրաքին պահանջած են ճանաչել Լեւոնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը եւ առիթ չտալ պատերազմի վերսկսման:

ՀԱՅ ՍՈՍԻԱԼԻՍՏԻԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱՄԻՐԱՅ ԵՂԱՅՐԱՎՅՈՒԹԻՒՆ ԸՐԱԿԵՐ Պիտի պատգամ՝ Ամերիկայեան հոգեւորականներու կողմէ ժԱԳ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ●Ժամը 4:00ին պատգամ ընդհանուրին ●Ժամը 5:30ին գրոյց ընդհանուրին Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, 28 Ապրիլ 2002, կէսօրը ետք, Հայ Առաքելական Եկեղեցասիրաց Եղբայրակցութեան աղօթատեղիին մէջ: ՏԱՐԵՂԱՐՁԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԲԵՐ ՎԵՏՈՒ ՎԱՍ ՇՈՒ ՎՐԱՅ ՎԵՏՈՒ ՎԵՏՈՒ ԱՆՁԻՆ ԱՆՈՒՆՈՎ ԵՒ ՍԱԿԱՆՈՒՆՈՎ Դիմել՝ ԱՐԱ ԲԵՔԵՏԵԱՆ ՀԱՍ. Հեռ. 01 / 261696, 03 / 250518

«ՀԱՅՈՑ ՔԱՂԱՔԱԿԻԹՈՒԹԵԱՆ ՕՐՐԱՆԸ»

Վերջին քանի մը տարիներուն, թրքական պետութիւնը կը ջանայ զբոսաշրջութիւնը վերաշխուժացնել թուրքիոյ արեւելեան շրջաններուն մէջ: Երբ որ կը հրաւիրուին իրենց տպաւորութիւնները գրելու եւ հին քաղաքակրթութիւններու սիրահար զբոսաշրջիկները ներգրաւելու համար: Ասիկա կարմանալի է: Թուրքիա քաղաքակրթութիւններու օրրան մըն է եւ կ'օգտագործէ այլ ժողովուրդներու աւանդը, տնտեսական շահ ապահովելու համար: Սակայն խնդրոյ առարկայ շրջանը Արեւմտահայաստանն է եւ Կիլիկիան: Իսկ ներգրաւուած զբոսաշրջիկները միայն օտարներ չեն, այլ նաեւ հայեր:

Կ'ակնարկէ «հայկական Անիին», որուն մուտքին տոմս վաճառող մը բան մը կը մըրմըրայ հայերուն մասին: Ան իր յօգուածին կողքին տեսարժան վայրեր ցանկագրելով կը յանձնարարէ անպայման տեսնել Արթուրը, ուր կայ «Թուրքիոյ մէջ հայկական ամենէն գեղեցիկ եկեղեցին»:

Անցեալ Յունիսին «Թրքիա Տէյի Նիուզ» օրաթերթին մէջ լոյս տեսած էր ամերիկահայերու կողմէ դէպի իրենց պայեմական բնակավայրերը ուխտագնացութիւն մը քաջալերող յօդուած մը: Յօդուածագիրը Մեհմետ Ալի Պիրանտ կը գրէ, թէ հարկ է «ողջունել» իրենց տուններէն «գաղթած» հայերուն ժառանգորդները, որպէսզի անոնք անդրադառնան, թէ որքան «հիւրասէր» են թուրքերը: Ան գեղուն արտայայտութիւններով կը նկարագրէ, թէ ուխտագնացները «համակրանքի եւ եղբայրութեան» ինչպիսի՞ պահեր ապրած են այցելելով իրենց «հին բարեկամներուն» եւ տեսնելով իրենց նախկին բնակարանները: Ան կը խոստովանէր, թէ մանաւանդ վաճառի մէջ թուրքեր հանոյքով պիտի չզիջուէին հայերը (անշուշտ առանց ըսելու, թէ ինչո՞ւ), սակայն խորհուրդ կու տար «հանգիստ» մթնոլորտ ստեղծել անոնց համար: Ի վերջոյ թուրք - Հայկական Առեւտրական Կապերու խորհուրդը կը խոստանար «ամէն տարի 40 հազարէ 50 հազար հայեր այցելութեան բերել»:

«Պէտք չէ մոռնալ, որ Անատոլուն հայոց քաղաքակրթութեան օրրանը եղած է», կը գրէր «Թրքիա Տէյի Նիուզ», այն տպաւորութիւնը ձգելով, թէ հայերը իրենց կամքով գաղթած էին:

«Թրքիա Տէյի Նիուզ», որ թրքական պե-

տական քաղաքակրթութեան հայելին կը պարզէ, չի ծածկեր այն իրականութիւնը, թէ հայերու այցը նպատակաւոր է թուրքիոյ զբոսաշրջութեան համար: Սակայն թարու պահուած է այն յետին նպատակը, թէ հայերու այցելութիւնը քաջալերելը պիտի ծառայէ հոգեբանական պատուարի մը բեկումին:

Թուրքերուն համար գաղտնիք չէ, որ բազմաթիւ հայեր պիտի ուզէին տեսնել իրենց հոգիին եւ մտքին մէջ արմատացած երկիրը: Հայկական «ուխտագնացութիւններ» հիւրընկալելու տրամադրութիւնը խորքին մէջ կը քողարկէ թրքական պետութեան կողմէ ծրագրուած եւ երկար ժամանակի վրայ երկարող քաղաքակրթութիւն մը: հայերուն երեւակայութեան մէջ շնչել իրենց կորսնցուցած հողերուն խորհրդանշական ուժը, փորձելով անոնց համոզել, թէ ճիշդ է, որ «Անատոլուն հայոց քաղաքակրթութեան օրրանը եղած է», սակայն այժմ անիկա թուրքերով բնակուած է, եւ զայն պահանջելը անհեթ է:

Այսօր Հայկական Ցեղասպանութեան կը յաջորդէ յիշողութեան գաւթումը՝ «քաղա-

քավար հիւրասիրութեամբ»: Դէպի Կիլիկիա կամ Արեւմտահայաստան «ուխտագնացութիւնները» կամ շրջապարտուները կը դառնան հայկական պահանջատիրական շարժումը ժողովրդային մակարդակի վրայ շլատելու անուղղակի միջոց: Եւ այսպէս, օգտակար կամ պատու առաջին խորհրդաւոր շրջապարտ մը կը միտի խորտակել կորուսեալ հողի մը երազը, երկրորդ անգամ անիկա կ'ընձեռէ հաճելի ժամանց, իսկ երրորդ ու չորրորդ անգամ՝ Թուրքիոյ մէջ աճած արձակուրդ մը անցընելու առիթ, թուրքերու «հիւրասիրութեան ու քաղաքավարութեան» օրինակներ բերելու համար իրեն «քաղցր» յուշ:

Դէպի Կիլիկիա կամ Արեւմտահայաստան տանող ուղին կտրելը այնքան ալ հեշտ չէ. անիկա պատուած է 1.5 միլիոն անթաղ հասակներու հոգիներով... Անցնելու իւրաքանչիւր դիմակալելու բաւարար ուժ պէտք է ունենալ «հայոց քաղաքակրթութեան օրրանը» տեսնելու համար:

Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանից աւերակ պատը (Սիս):

ՈՂՋՈՒՆԵՆՔ ՀԱՅԵՐԸ

«ԱՅՍՕՐ ԵՐԿՐԵՆ ԳԱՂՁԱՃ ՇՈՒՐՋ 150 ՀԱՅԵՐ ՊԻՏԻ ՇՐՋԻՆ ԱՆԱՏՈՒԻ ՏԱՐԱՔԻՆ: ՄԱՍԱՄԲ ԿԱՐՕՏ, ՄԱՍԱՄԲ ՌԻՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՆ ԵՒ ԶՐՕՍԱՇՐՋՈՒԹԻՆ: ՄԵՃԻՄ ՈՍԱՆՔ ԱՐԳԱՇԱՏԱՆՔՈՎ ԿԸ ԴԻՄԱՒՈՐԵՆ ՆՄԱՆ ԶԱՄԲՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՆ ՀԱՅԵՐԸ, ԿԱՐԾԵԼՈՎ, ՈՐ ՅԵՏԻՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ ՈՒՆԻՆ ԱՆՈՆՔ: ԸՆԴՂԱԿԱՌԱԿԸ, ՊԵՏԸ Է ՈՂՋՈՒՆԵՆՔ ԱՅՍ ՄԱՐԴԻԿԸ ԵՒ ԱՊԱՅՈՒՅՆՔ, ԹԵ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵՋ ՈՐՔԱՆ ՀԻՒՐԱՍԵՐ ԵՆ ԹՈՒՐԵՐԸ», ԿՐԵՆ «ԹՐՔԻՅ ՏԵՅԼԻ ՆՈՒՉ» Ի ԸՏԵՏԵԱԼ ՅՕԴՈՒԹԻՆ ԲԱՅԱՏՐԱԿԱՆԸ

Միացեալ Նահանգներէն շուրջ 150 հայեր երկար ճամբայ կտրած են այցելելու համար այն երկիրը, ուր ծնած են իրենց նախահայրերը: Զամբորդութիւնը կազմակերպուած է Նիւ Եորքի Հայկական եկեղեցիին եւ Թուրք-Հայկական Առեւտրական Կապերու խորհուրդին կողմէ:

Ամերիկահայերը «Մ. Գրիգոր Լուսաւորիչի ոտնահետքերով» են իրենց պայեմուն ուղղիներով պիտի շրջին Պոլիսէն մինչեւ Հարաւային Անատոլու: Անոնք գազին Այա Սոֆիա, ապա՝ Կեսարիա:

Կեսարիոյ Մ. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, Սէյիթ Կազի թղթամասին մէջ, մեծ նշանակութիւն ունի հայերուն համար: Անիկա Երուսաղէմէն ետք հայոց ամենէն սրբազան վայրերէն է, որովհետեւ եկեղեցին կառուցուած է ճիշդ 1700 տարի առաջ: Աշխարհի տարածքին հայեր կը նշեն հայկական եկեղեցիին հիմնադրութեան 1700ամեակը եւ այս տարին կը կոչեն «հայերուն տարին»: Թուրքիոյ մէջ ապրող հայերը տարին երկու անգամ կ'այցելեն եկեղեցին:

Ամերիկահայերը մեծ արարողութիւն մը կատարեցին Մ. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ: Կեսարիոյ կառավարիչը, քաղաքապետը եւ գործարարներ այդ գիշեր մասնակցեցան «համակրանքի եւ եղբայրութեան» ընթերցի մը: Ոմանք այցելեցին իրենց ազգականներուն, նաեւ այն տունները, որոնք իրենց պատկանած էին: Մայրենի Սանիկ (՝) վերապրեցաւ զգացական պահեր, այցելելով այն տունը, ուր ինչ հեռացած էր, երբ միայն 8 տարեկան էր: Անոնք հանդիպեցան հին բարեկամներու եւ վերապրեցան հին օրեր, շրջելով կարօտի էջերուն մէջ:

Լրատուական տեղեկագրութիւնները ամերիկահայերուն թուրքիա այցելութեան պատճառները խեղաթիւրելով շուրջ մէջ ձգեցին ճամբորդութիւնը: Հայոց Մեսրոպ պատրիարքն ու Կեսարիոյ Այվազեան քահանայն քննադատեցին ճամբորդութիւնը քաղաքականացնելու փորձերը: Թուրք - Հայկական Առեւտրական Կապերու խորհուրդը յայտարարեց, թէ կը միտի ամէն տարի 40 հազարէն 50 հազար հայեր այցելութեան բերել Թուրքիոյ արեւելեան եւ հարաւարեւելեան շրջանները: Անոնք կ'աւելցնեն, թէ շրջանը 180 հազար տոյար պիտի շահի միայն հայ զբոսաշրջիկներէն շուրջ մէջ: Այս գումարով կարելի է շքեղ պանդոկներ կառուցել եւ աւելի մեծ թիւով զբոսաշրջիկներ ներգրաւել դէպք այս շրջանը:

Հայերը ողջունելը պիտի աւելցնէ մեր վարկը: Անատոլուի կարգ մը շրջաններուն մէջ (մասնաւորաբար վանի մէջ) մարդիկ երբեմն գիտակից կամ անգիտակից հակակրանք մը կը տածեն հայերուն նկատմամբ: Եթէ այս մարտիկը կը մտածեն բողոքել երկրէն գաղթած հայերուն այցելութեան դէմ, ապա մեծ վնաս պիտի պատճառեն թրքական ընկերութեան եւ

երկրին:

Պէտք չէ մոռնալ, որ Անատոլուն հայոց քաղաքակրթութեան օրրանը եղած է: Անոնց պայեմուն հետքերը տակաւին կարելի է տեսնել Անատոլուի տարածքին: Հայերուն իրաւունքն է հոս գալ, աղօթել եւ հանգիստ ճամբորդել (առանց մտահոգուելու): Մեր պարտականութիւնն է անոնց ապահովել հանգստութեան այս մթնոլորտը, որպէսզի անոնք դարձնալ գան, երբ որ ուզեն:

Ինքնավստահ երկիր մը այսպէս պէտք է վարուի...

ՆՈՅԻ ԵՐԿՐԻՆ ԳԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

«ՏԱՐԻՆԵՐԵ Ի ԿԵՐ ԶՐՕՍԱՇՐՋՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐՏԵՍՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ՄԱՅԱԾ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹՈՒՐԵԻԱՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԹԵԼՈՒ: ԺԵՐԸՄԻ ՍԻԼ ԿԸ ԶԱՄԲՈՐՈՂԵ ԴԵՊԻ ԱԳԱՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԵՋ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՈՐՄԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՏԱՊԱՆՆԵՐՈՒ ԱԶԽԱՐԸ», ԿԸ ԳՐԵ ԼՈՆՏՈՆԻ «ՏԸ ԹԱՅԱ» ԹԵՐԹԸ, ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՎ ԱՆՈՐ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

Աղեղնաձէ ոտքերով մարդ մը գետնի վրայ ընկնելու փոսերը գոցելով կը կտրէր դէպի Ջիբալէ տանող ճամբան: Նշան ըրաւ, որ կանգ առնեմ եւ ստիպեց, որ վարձու ինքնաշարժիս անիւներով անցնիմ իր պատրաստած քարով ու տիղմով շաղախին վրայէն: Ասիկա ի վերջոյ իսլամական արեւելեան թուրքիան էր, Աֆղանիստանի ումբակոծումի ժամանակ: Աւելի վտանգաւոր բաներ կրնայի կանկալել:

Տխուր յիշողութիւններ պահուած կը մնան արեւելեան թուրքիոյ մէջ: Աւելի արագ կը յիշես զրահապատ փոխադրակառքեր, քան թէ՛ անձնական շրջապատայտներ: Զբոսաշրջութիւնը ինքնին կանգ առաւ երկրին արեւելեան մասին մէջ, երբ 1990ական տարիներուն զին-

ւորական սոսկալի ներկայութիւն մը եւ քրտական ապստամբութիւնը, ինչպէս նաեւ՝ առեւտրական վտանգը շրջանը դուրս պահեցին ճամբորդներու շրջապատայտ ուղիներէն: Սակայն 2000ին թուրքերու եւ քիւրդերու միջեւ համաժողովայն խաղաղութեան պայմանագրով ընկերութիւններ աստիճանաբար սկսան վերահաստատուել այս առասպելական շրջանը: Արարատ լեռը 20 տարի ետք այժմ բացուած է լեռնազնայներու դիմաց:

Շար.ը՝ էջ 10

ՄԱՀՄԱՆԷՒ ՄԱՀՄԱՆ. ԹՈՒՐԻՔԻԱ՝ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՀԱՅԵԼԱՑՈՅՑ ՄԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԵՋ «ՆԻՒ ԵՈՐԸ ԹԱՅԱ» Ի ԳՐԱՍԵՆԱԿԻՆ ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ՝ ՍԹԻՖՈՆ ԸՆՆՁՐ ԹՈՒՐԵԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԵՆ ԿԸ ԶՆՋԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸԱՂԱՔԱԿՐՈՒԹԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒՄԸ

Թուրքիոյ մէջ ապրած տարիներու օտար բարեկամներ յաճախ ինծի կը հարցնէին, թէ ո՞ր թանգարանները պէտք էր այցելել: Ունէի հաւաքածոներու ցանկ մը, որ իբրեւ ներածական կը ծառայէր այս հնադարեան երկրին հարուստ ժառանգութեան:

Սակայն աւելի խոր իրականութիւնը այն է, որ թուրքիան ինքնին թանգարան մըն է: Ոչ մէկ տարածք այսքան տարբեր եւ բազմաթիւ քաղաքակրթութիւններու օրրանը եղած է:

Այն երկիրը, զոր այսօր թուրքիա կը կոչենք, արգասաբեր մահիկին սիրտն էր, այն վայրը, ուր երկրազոքութիւնն ու քաղաքային կեանքը ծնունդ առած են: Անիկա ծննդավայրն էր Հոմերոսի եւ Հերոտոզոսի, Միտաս թագաւորին եւ Կրեսոսի, Մ. Պոտոսի եւ Մ. Նիկոլայոսի: Արիստոտէլ փիլիսոփայութիւն սորվեցուցած է հոս եւ Դիոգէնէս՝ ազնիւ մարդ մը փնտռած: Այս նսկայական տարածքին վրայ արշաւած են պատմութեան մեծագոյն տիրակալներէն ոմանք, ինչպէս՝ Դարեոս, Լենկթիմուր, Հանիպալ եւ Սոյաւհետտին: Հոս էր, որ Աղեքսանդր կտրած է Գորդեան հանգոյցը եւ Յուլիոս Կեսար ըսած է՝ «Եկայ, տեսայ, յաղթեցի»:

Մեզի ծանօթ բազմաթիւ քաղաքակրթութիւններ, եգիպտացիներ, հոններ, հռոմէացիներ, արաբներ, պարսիկներ, բիւզանդացիներ եւ օսմանցիներ տարածուած են այս երկրին վրայ: Այլ քաղաքակրթութիւններ, ինչպէս՝ փուրգիացիներ, կայաթացիներ, ուրթիւնեաններ, լիտացիներ, քարեաններ եւ պարսպացիներ հզօր էին ժամանակին, սակայն այժմ առասպելի կարգ անցած են: Բոլորն ալ խոր հետքեր ձգած են այս երկրին մէջ եւ միասնաբար այս արդի երկիրը կը վերածեն պատմական եւ մշակութային հայելացոյցի մը:

Սակայն այս անզուգական հարստութիւնը միաժամանակ անէծք է եւ օրհնութիւն: Թուրքիա այնքան մեծ թիւով պատմական վայրեր եւ հնադարեան իրեր ունի, որ զանոնք դասաւորելը, պաշտպանելը, ուսումնասիրելն ու ցուցադրելը դժուար գործ է: Թուրքիոյ մշակութի նախարարութիւնը խոցալիօրէն աղքատ է եւ հազիւ կրնայ վճարել պաշտօնեաներուն աշխատավարձը:

Աշխարհը երբեմն հետաքրքրութիւն կը ցուցադրէ թուրքիոյ մէջ հնադարեան վայրի մը վիճակին նկատմամբ, իսկ վերջին տարիներուն՝ գէթ երկու անգամ. առաջինը՝ քրտական Հասանջեյֆի գիւղաքաղաքին մէջ եւ երկրորդը՝ Եփրատի ափերուն հռոմէական պահպանուողի աւերակները պարունակող գիւղաքաղաքին՝ Ջէոկմայի մէջ: Երկու պահպանութեան հնադարեան մշակութի սիրահարներ գայրացած էին, որ ամբարտաւի մը շինութիւնը ջրամբար պիտի ընէր եգալի հնութիւններ:

Թուրքերը գայրոյթի զրսւտութեանը կը հակադրեն միաժամանակ վանողական եւ ամբողջովին հասկնալի ձեւով: Անոնք կ'ըսեն. այնքան շատ հնութիւններ ունինք, որ եթէ որեւէ տեղ բազը հողի գարնան, անգին բան մը դուրս կու գայ: Արդեօք պէտք է դադրի՞նք մեր ապագան կառուցելէ, անցեալի մէկ բեկորը պահպանելու համար:

Թուրքիոյ տարածքին բազմաթիւ քաղաքներու մէջ հնագիտական թանգարաններ կառուցուած են: Անոնք կը ցուցադրեն տուեալ շրջանի մը մէջ յայտնաբերուած իրերու հրաշալի հաւաքածոներ: Լաւագոյնը կը գտնուի Անթալիոյ մէջ, Միջերկրականի ափերուն ետուն քաղաք մը, ուր մարդկային բնակչութիւնը շարունակուած է 50 հազար տարիէ ի

վեր: 1985ին բացուած թանգարանին մէջ կը ցուցադրուին հին քարէ դարէն մինչեւ հռոմէական ժամանակաշրջանի հնութիւններ: Անոնց շարքին է մարմարէ դամբարան մը, որուն վրայ փորագրուած են Հերակլէսի տաժանակիր աշխատանքները:

Որեւէ այլ երկիր մէջ այս թանգարանը տեսարժան վայր մը պիտի ըլլար: Սակայն անոր համար կը խամրի դուրս գտնուող հնութիւններուն դիմաց: Քաղաքը կը հպարտանայ իր հռոմէական բերդով, 130ին կը հպարտանայ իր այցելութեան առիթով կառուցուած փարթամ դարպասով եւ 13րդ դարու աշտարակուող միւնարթով:

Նոյն հակադրութիւնը ակներեւ է Թուրքիոյ ամբողջ տարածքին: Ինչո՞ւ այցելել Ատանայի թանգարանը, երբ խաչակիրներու բերդեր կը կանչեն քանի մը քիլոմետր հեռու արածացող բլուրներէ: Ի՞նչպէս կարելի է վանի թանգարանը բաղդատել Իշաք փաշայի փառահեղ պալատին հետ, կամ հայկական 1000 տարեկան մայրաքաղաք Անիի աւերակներուն հետ, որոնք կը տարածուին դէպի հիւսիս:

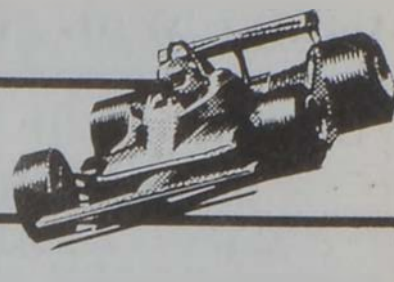
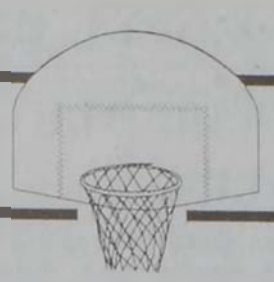
Նիւթական տազնապար գլխաւոր արգելքն է թուրքիոյ գանձերուն պահպանութեան եւ վերանորոգութեան, ինչպէս նաեւ՝ բացօթեայ կամ ծածկուած թանգարաններու կառուցումին: Վերջերս երկրին մէջ պատահած տնտեսական անկումը վստահաբար պատճառ պիտի դառնայ, որ պատմական յատկացումները աւելի նուազին: Օտար նուիրատուներ մեծ ներդրումներ կատարած են հոլանդացիներով:

Շար.ը՝ էջ 8

Պատրաստեց
Լ. ԿԻԼՈՅԵԱՆ-ՍՐԱՊԵԱՆ

Մ Ա Ր Զ Ա Կ Ա Ն ԱՇԽԱՐՀ

ՆԻՒԵՈՐՔԻ ՄԷՋ ՊԱՅԹՈՒՄ. ՇԷՆՔ ՄԸ ՓՈՒԼ ԵԿԱԻ

Մանհատթընի մէջ բարձր շէնք մը փուլ եկաւ երէկ, պահ մը Նիւ Եորքի բնակչու-թիւնը սարսափի մատնելով: Քաղաքի մը մէջ, ուր տակաւին թարմ է 11 Սեպտեմբերի դէպքին պատճառով գնցուած, ամէնէն փոքր պայթուումն անգամ բնականաբար խուճապ կրնայ մատուցել վարդիկ:

Շէնքը արհեստից մարտարան մըն է: Ոչ պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն՝ կրնայ պայթուումը հետեւանք ըլլալ «ճարտարարուեստական» արկածի մը, սակայն պաշտօնական ոչինչ կ'ըսուի ցարդ այս գծով: Կան բազմաթիւ վիրաւորներ:

ԽԱԹԹԱՊ՝ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 25 (ՌՈՅԹԸՐԸ)- Բուսիա յայտարարեց, որ իր բանակը սպաննած է երկրին մէջ ամէնէն աւելի փնտրուած մարդոցմէ մէկը՝ արաբական ծագումով չեչէն անընտրողական ղեկավար ինքնապաշտպան, որուն շուրջ կասկածներ գոյութիւն ունէին, թէ կապեր հաստատած է «Բաշխուս» ցանցին հետ:

«Միջազգային ահաբեկիչ ինքնապաշտպանութեան և Զինուորական Ապահովութեան Ծառայութեան կողմէ Չեչենիոյ մէջ կատարուած յատուկ գործողութեան մը ընթացքին», յայտնեց նշեալ ծառայութեան մէկ բանբերը:

Բանբերը մանրամասնութիւններ չփոխանցեց ինքնապաշտպանութեան մասին, սակայն յայտնեց, որ անոր սպանութիւնը փաստող որոշ ապացոյցներ պիտի պարզուին աւելի ուշ:

«Ինքըրբաբար» լրատու գործակալութիւնը նախապէս հաղորդած է, որ ինքնապաշտպան արշաւ մը արդէն իսկ սկսած է անցեալ ամսուան ընթացքին:

ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԻՐԱՅԱՏՈՒԿ ՔԵՐՄԷՍ Կազմակերպութեամբ՝ ՃԵՄԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԵՆՈՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

- Աւելի քան 20 նոր եւ հետաքրքրական խաղեր:
  - Անակնկալ եւ ճոխ յայտագիր փոքրերու եւ մեծերու համար:
  - Տեսակաւոր ուտելիքներ:
- Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ 4 եւ Կիրակի, 5 Մայիս 2002, կէսօրէ ետք ժամը 3:00ին, Չայիայէն (Tico-Tico) ժամը 3:15ին եւ Արթիկիսէն (Սիմիթեան շէնքեր), կէսօրէ ետք ժամը 3:20ին:

ՍՈՒՏԸ ԱԶՍ

ՄԱՍԹ - Երթեւեկը ապահովուած է օրոպիսուներով, Պուրճ Համուտէն «Շաղկոյեան» կեդրոնէն, կէսօրէ ետք ժամը 3:00ին, Չայիայէն (Tico-Tico) ժամը 3:15ին եւ Արթիկիսէն (Սիմիթեան շէնքեր), կէսօրէ ետք ժամը 3:20ին:

26 ԱՊՐԻԼ - 2 ՄԱՅԻՄ 2002 ԵՐԿԻՐ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

«Երկիր»ի վաղուան թիւին 3րդ էջով մենք կը կարդանք «Պատմութիւնը կեղծ կատեգորիա չէ, եթէ այն չընկնի «ՇԵՐ ձեռքը» յօդուածը, որուն մէջ կ'արտայայտուի այն միտքը, որ հայրենի քաղաքական կեանքին մէջ կարգ մը կազմակերպութիւններ չեն խորշիկ ունիւնել քաղաքացիական միջոց դարձնել պատմութեան կեղծումը, ինչ որ կը նոյնասօր թուրքերուն կողմէ Յեղասպանութեան փաստի ուրացման հետ:

4րդ էջով «Երկիր» կ'անդրադառնայ Հայաստանի Ազգային ժողովին մէջ պատգամաւորական յաւելեալ արժանիք ունենալու կիներու պահանջին:

Ապրիլին Ռաշիկիթընի մէջ կայացած է Միջազգային Դրամական Ֆոնտի էլեմէնտար յանձնախումբի նիստը, որ հաստատած է ԱՊՀ-ի եօթը երկիրներու պարտքի կրճատման ծրագիրը: Թէեւ Հայաստան այդ ցանկին մէջ էր, սակայն այդ կարեւորութեան վերջ պիտի ըլլայ: Այս նիստի կ'անդրադառնայ «Երկիր» իր 7րդ էջի տնտեսական բաժինով:

8րդ էջով կը կարդանք «Չեչենիոյ աշխատանքի շուկայ» յօդուածը, որ կ'անդրադառնայ Հայաստանի մէջ գործազրկութեան տագնապին: 9րդ էջին «Իրաւական» բաժինով «Երկիր» կ'անդրադառնայ Հայաստանի վիճակագրական դատարանի Գագիկ Զեհնաբեկեանի պաշտօնական կրթական հասանակներուն:

«ՉԷՄՓԻԸՆՉ ԼԻԿ»

ՄԱՆՉԵՍԹԸՐ ԵՌԻՆԱՅԹԸՏ – ՊԱՅԵՐ ԼԵԻԵՐՔՈՒԶԸՆ՝ 2–2

«ՉԷՄՓԻԸՆՉ ԼԻԿ»ի կիսաաւարտական հանգրքուանի երթի ճակատուածքին, Մանչեսթըր Եունայթըտ «Օլտ Թրեֆորտ»ի մէջ արձանագրեց ոչ համոզիչ աղբիւրք մը, երբ Պայքեր Լեւերքուզընի դէմ մրցումը աւարտեց 2–2 արդիւնքով: Թէեւ անդրկազմակերպող մը Ա. կիսաաւարտին 1–0 արդիւնքով առաւելութիւն մը ունէր, շնորհիւ Օլիվըր Նեօփիլ (75րդ) նշանակեցին Պայքերի կողմէ:

Դարձի մրցումին, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ երեքշաբթի, 30 Ապրիլին, Մանչեսթըր Եունայթըտ կը գտնուի բաւական դժուար կացութեան մը դիմաց: Անիկա եթէ յաղթանակ մը չկարենայ արձանագրել, պէտք ունի առնուազն 3–3 արդիւնքով հաւասարութեան մը, այլապէս դուրս կը մնայ մրցաշարքէն:

ԵՈՂԱՆՍԸՆ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԵՑԱԻ ԵՌԻ. Է. ԷՖ. Ա.Ի ՆԱԽԱԳԱՀ

Երէկ, Շուէտի մայրաքաղաք Սթոքհոլմի մէջ տեղի ունեցաւ ԵՌ. Է. ԷՖ. Ա.Ի նախագահի ընտրութիւնը, որուն ընթացքին շուէտացի Լենարթ Եոհանսըն յաջողաբար չորրորդ անգամ ըլլալով պահեց իր պաշտօնը: 72 տարեկան Եոհանսըն, նախապէս ԵՌ. Է. ԷՖ. Ա.Ի նախագահ ընտրուած էր 1990ին, 1994ին եւ 1998ին:

Յիշատակելի եղաւ ֆրանսացի Միշել Փլաթինիի ԵՌ. Է. ԷՖ. Ա.Ի յանձնախումբին մաս կապմէնը, երկու այլ նորեկներու կողքին, մինչ մնացեալ չորսը պահեցին իրենց պաշտօնը: 46 տարեկան Փլաթինի, որ այժմ Յրանսայի ֆուտբոլի ֆետերատիոնի փոխ նախագահն է, ԵՌ. Է. ԷՖ. Ա.Ի մէջ ստանձնեց Յրանսայի ֆուտբոլի ֆետերատիոնի նախագահ Բլոտ Սիմոնի պաշտօնը:

ՅԱՐԿԱՆԵՒ ՏՈՒՐԸ՝ ԸԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ...

Շարունակուած Ա. ԷջԸԸ
ըր ախոր կը շարունակեն պահանջել մարդկութեան դէմ կատարուած ոճիւրի դէմ համաձայն ու զատապարտումը: Ախոր մենք կը խոնարհինք մեր նահատակներուն յիշատակին առջև՝ այն խոր համոզումով, որ պատմական արդարութեան վերականգնումը անխուսափելի է, կ'ըսէ նախագահ Քոնչարեպն ուղերձին մէջ:

Իր կարգին, Հայաստանի վարչապետ Անդրանիկ Մարգարեան հրապարակած է ուղերձ մը, ուր նշած է, թէ Հայաստանի կողմէն Հայկական Յեղասպանութեան միջազգային ճանաչումը, դատապարտումը եւ պատմական արդարութեան վերականգնումը միայն տրեւէ փորձ, որ հիմք կը դառնայ մարդկութեան պատմութեան մէջ նմանօրինակ ոճիւրներու ընդմիջու ընդհատման:

Հայաստանի արտաքին գործոց նախարար Վարդան Օսկանեան Միջուկային Պայքերի մէջ լրագրողներու հետ հանդիպումի մը ընթացքին անդրադառնալով թուրքական Յեղասպանութեան քննարկումները արտահայտեց, որ կարելի կ'ըլլայ պետական մակարդակով թուրքիոյ հետ այս հարցին շուրջ երկխոսութեան սկիզբը:

Հայաստանի մէջ Իրաքի դեպքան Ապտիլ Բատարի նշեց, որ Յեղասպանութիւնը համաշխարհային մակարդակով թուրքիոյ հետ հարցը կրնանք դնել երկկողմանի յարաբերութիւններու օրակարգի վրայ: Նախարար Օսկանեանի կարծիքով, «Յեղասպանութեան ճանաչման հարցը եւ թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու բնականոնացումը երկու տարբեր հարթակներու վրայ պէտք է դիտել, եւ միայն յարաբերութիւններու հաստատումը է, որ կարելի կ'ըլլայ պետական մակարդակով թուրքիոյ հետ այս հարցին շուրջ երկխոսութեան սկիզբը»:

ՕՏԱՐ ԴԻՄԱՍԱԳԵՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Հայաստանի մէջ Ռուսիոյ դեպքան Անատոլի Տրիտեպով, որ 24 Ապրիլին այցելեց Միջուկային Պայքերի լրագրողներու հետ հանդիպումի մը ընթացքին անդրադառնալով Հայկական Յեղասպանութեան քննարկումները արտահայտեց, որ կարելի կ'ըլլայ պետական մակարդակով թուրքիոյ հետ այս հարցին շուրջ երկխոսութեան սկիզբը:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԱՏԵԱՆ ՄԸ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՑ...

Շարունակուած Ա. ԷջԸԸ

վարութեան ու արձակուած վճիռներուն, պնդելով, որ պաղեստինեան իշխանութիւնը պէտք է արտայայնէ ամբաստանեալները: Շարուն վերստին շեշտեց, որ իսրայէլեան ուժերը պաշարուած պիտի պահեն պաղեստինեան իշխանութեան նախագահ Եասէր Արաֆաթի գրասենեակները, մինչեւ որ ամբաստանեալները յանձնուին Իսրայէլի մէջ դատուելու համար: Արաֆաթի խորհրդատու Նապիլ Ապու Ռուտայնա ըսաւ, որ Իսրայէլ իրաւունք ունի պահանջելու ամբաստանեալներուն արտայայնումը:

Գատա վարութիւնը տեղի ունեցած էր Ռամալլայի մէջ, Արաֆաթի պաշարուած կեդրոնատեղիին մէջ: Միւս կողմէ, իսրայէլեան բանակը կը շարունակէ գործողութիւնները պաղեստինեան շրջաններուն դէմ: Չորեքշաբթիէն Հիւզարթի յուսցող գիշերուան ընթացքին, իսրայէլեան ուժեր Հեպրոն ներխուժեցին, որ սպաննեցին ոստիկան մը, ինչպէս նաեւ յորս հոգի վիրաւորեցին: Քանի մը ժամ քաղաքի մէջ մնալէ ետք, իսրայէլեան ուժերը հեռացան: Հեպրոն Այսրորդանանի գլխաւոր քաղաքներէն միակն էր, որ իսրայէլեան բանակին կողմէ չգրաւորեցաւ Մարտ 29ին ձեռնարկուած պիտուորական արշաւին: Պաղեստինեան ապահովութեան աղբիւրներ հաղորդեցին, որ բախում մը տեղի ունեցած է ոստիկանութեան հաստատած անցարգելներէն մէկուն վրայ Պէյթ Քաիլի գիւղին մօտ: Անոնք աւելցուցին, որ իսրայէլացիները ոչ պիտուորական տարապով, կրակ բացին, երբ ոստիկանները պահանջեցին, որ կանգ առնեն անցարգելին վրայ:

Իսրայէլեան բանակը մէկաբարստիւթիւն չկատարեց Հեպրոնի ներխուժումին յորին մասին:

Կապալի մէջ, իսրայէլեան ուժեր սպաննեցին չորս պաղեստինցիներ, որոնք կը փորձէին յարձակում գործել իրէական Բֆար Տարում բնակեցման վայրին վրայ, յայտնեց բանակին մէկ բանբերը: Պաղեստինեան ապահովութեան աղբիւրներ մէկնաբարստիւթիւն չկատարեցին:

«Նիւ Եորք թայմս» օրաթերթին կողմէ հրապարակուած լուրի մը համաձայն, Շարուն ըսած է, թէ հաւանաբար արտօնէ, իսրայէլեան զայ պաշարուած Ռամալլայէն եւ Կապալի հաստատուի: Օրաթերթին համաձայն, Շարուն կ'ուզէ առիթ տալ Արաֆաթի, որպէսզի փաստէ, թէ իսրայէլեան իսրայութիւնը կ'ուզէ Կապալի մէջ հակակշիռի տակ առնէ պաղեստինեան ուժերը դադարեցնելով Իսրայէլի դէմ յարձակումները: Սակայն պաղեստինափոշու յայտագիրի մը մէջ, Շարուն յայտարարեց, որ վստահ է, թէ Արաֆաթ պիտի ձայնագրէ:

Բեթլեհէմի մէջ շարունեցաւ տակաւին Ռ. Օնիդեան եկեղեցոյ պաշարումը: Իսրայէլ եւ պաղեստինցիները երեք օրէ ք վեր բանակցութիւններ կը կատարուին Ռուսի մը ապահովելու համար տագնապին: Իսրայէլ կը պնդէ, որ պաշարումը պիտի չքակէ, եթէ եկեղեցին ապաստանած աւելի քան երեսուն պիտեալներ անմատուցուին: Բանակին մէջ բանբերը յայտնեց, որ երէկ կարելի եղաւ եկեղեցիին ղրուք բերել իսր պատանիներ եւ երկու դիակներ: Յստակ չեղաւ, թէ ինչպէս կարելի եղաւ ապառել ինչ պատանիները: Բանակին հաղորդած տեղեկութիւններուն համաձայն, պիտեալները հաւանութիւն տուած են քանի մը պատանիներ ապառ արձակելու:

ԴԻՄԱՍԱԳԵՆԱԿԱՆ ԱՄԱՅԵՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԸԱՐՈՒՆԱԿՈՒՆ

Յունաստանի եւ Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարներ՝ ձորձ Փափանտրեան եւ Իմայիլ ձէմ խաղաքար միացեալ առաքելութեան մը համար Իսրայէլի մասնակցութիւնը շարունակեցին: Փափանտրեան մարտի 26-ը, որ այս առաքելութիւնը յոյս ներշնչեց պաղեստինցիներուն եւ իսրայէլացիներուն: ձէմ իր կարգին ըսաւ, որ այս առաքելութիւնը մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ, որովհետեւ տարակարծութիւններ ու դժուարութիւններ ունեցող Թուրքիա եւ Յունաստան հաշտութիւնը մը գոյապարտեց իր համայնուէլով որ բանակցութիւններու ձայնով կարելի է յուժել տագնապները:

Փափանտրեան եւ ձէմ երկվ-Ռամալլայի մէջ տեսակցութիւն ունեցան Արաֆաթի հետ: Տեսակցութեան արարին, անոնք յայտարարութիւն կատարեցին: Երկու նախարարները տեսակցութիւններ ունեցան նաեւ Շարունի եւ արտաքին գործոց նախարար Շիմոն Փերեւի հետ:

Արաֆաթ ըսաւ, որ կ'ողջունէ թուրք-յունական առաքելութիւնը, յուսալով որ Իսրայէլի այլ պայմաններուն: Չորեքշաբթի օր շրջան այցելած էին նաեւ Երուսաղեմի Միտրոպոլիտ արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր պատասխանատու խաւի Սոլալան եւ Միջին Արեւելքի պատուիրակ Միլիշ Անիշէ Մորաթիւնա: Արաֆաթի հետ ունեցած տեսակցութեան արարին, Սոլալան ըսաւ, թէ Արաֆաթի կեդրոնատեղիին մէջ տիրող պայմանները ցնցիչ են:

Միջազգային դիմադրական ճիգերուն ծիրէն ներս, երէկ ձափու եւս պարտաստակամութիւն յայտնեց իսրայէլական արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր պատասխանատու գործընթացի մէջ: ձափու առաջնակեց իսրայէլի իսրայութեան խորհրդատուով մը: Արտաքին գործոց նախարար Երիթ Քաուալուչի ըսաւ, որ ձափու չէր ուժեղ պայտարակցութիւն մըն է եւ որուն չէր դրոշմները պիտի նպաստէ իսրայութիւնը:

ՄԱԿ - ԻՍՐԱՅԷԼ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺՆԵՆԻ ԵՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՍՍԻՐ

ՄԱԿի եւ իսրայէլացի դիմադրական ճիգերով վստահ են, թէ այսօրուան բանակցութիւններուն պիտի յաջողին յուժել ժենիւի գաղափարային մասին ՄԱԿի հետաքննութեան գծով գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները:

Իսրայէլ, որ սկսեցին հաւանութիւն տուած էր ՄԱԿի հետաքննութեան, Երեքշաբթի օր ընդհանուր քարտուղար Քոֆի Անանէն պահանջեց ուշացնել պատուիրակութեան ժամանումը: Իսրայէլ կը պահանջէ, որ ՄԱԿի խմբակին մաս կապման նաեւ հակաահաբեկութեան եւ պիտուորական մասնակցութեան, որպէսզի ժենիւի մէջ առնուք ընտրութիւններ կատարեն նաեւ «ծայրայեղական» պիտեալ կապակցութիւններուն մասին, որոնք գաղափարային օգտագործած են իբրեւ կեդրոն Իսրայէլի դէմ անմասնապահական գործողութիւններուն: Անան ընդառաջ Իսրայէլի պահանջին, որ հանդիպում մը կ'անցարկէր ՄԱԿի եւ իսրայէլեան պատուիրակութեան մը միջեւ: Սակայն Անան ղիտել տուաւ, որ ՄԱԿի խմբակը Շաբաթ օր շրջան պիտի հասնի եւ գործի պիտի լծուի:

ՕՄԻՍԵՍԸ ԱՄԱՍԿԱՆՆԵՐԸ ՎԳՆՉՈՒՄԻՆ ԿՈՒՂՈՒՄ
Գնի Օնցի եւ Արաբական թրակցիւնին, դիտել տալով, որ «առաքելական» գործողութիւններու սպառնալիք կայ շրջանին դէմ: Արտաքին գործոց նախարարութիւնը յայտնեց, որ շրջանին մէջ ամերիկացիները պզուշ պէտք է ըլլան եւ ապահովութեան յաւելեալ միջոցառումներու դիմեն:

ԱՐՏԵՐԿՐԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԺԱՆԱՎԱՅԵԼ ԶԵՒՈՎ ՈԳԵԿՈՉԵՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 87ԱՄԵԱԿԸ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՈՒ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԵԿ ԱՅԼ ՕՐԻՆԱԿ

Հայկական հաստատությունները փակ մնացին Չորեքշաբթի, 24 Ապրիլին՝ Լիբանանի տարածքին: Կարգ մը հաստատություններ ու համայնքներ ոչ միայն փակված էին իրենց ցուցափեղկերը, այլև յատուկ պատուաններ վետեղած էին անոց վրայ, յիշելով եւ յիշեցրելով Հայկական Ցեղասպանությունը:

ՆՈՅԻ ԵՐԿՐԻՆ ...

Շարունակում՝ 7րդ էջէն

բազմաթիւ այցելուներ իրենց պտոյտներուն ամէնէն հետաքրքրական մասերը կը համարէին երկրին արեւելեան շրջաններուն մշակութային վայրերն ու բնական գեղեցկութիւնը: Այսօր դարձեալ յայտնաբերուելու պատրաստ են Հայկական Անին, Նեմրուժ լեռնանոցները, Վանայ լիճը եւ Աղթամար կղզին, Տրապիզոնի Այա Սոֆիա եկեղեցիին թուրքական հրաշալի եւ արտայայտիչ որմնակարները, վրացական հեռաւոր հիւսիսարեւելեան եկեղեցիները, 5156 մեթր բարձրութեամբ Արարատի լեռնաձոր ներկայութիւնը Տողուպայագիտի հարթավայրին մէջ եւ իշաք փաշային մտակալ 18րդ դարու հանգոյթի պայտուր: Ինքնաշարժս վարձած էի Տրապիզոնի մէջ: Առասպելի կարգ անցած Տրապիզոնը երկար ժամանակէ ի վեր խնդրուով խեղդուած Սեւ ծովու նաւահանգիստ մըն էր: Սակայն անոր խորքերը, ինչպէս արեւելեան թուրքերը մէջ ամէն տեղ, լեցուն են պատմական լեռած գանձերով, որոնք չեն ցանկազորուած եւ շատ աւելի եթերային են նոյն պատճառով: Օրինակ մըն է Քայմաքչին: Քարքարոտ արահետի մը վերջաւորութեան, այժմեւ քովէն անցնելով թափառեցայ ազգային մը տարածքին, ուր անխնամ աւերակներ կային: 15րդ դարու Հայկական վանական համալիր մըն էր, որուն կերպերը կար քարաշէն եկեղեցի մը, որ այժմ կը ծառայէր իբրեւ արտու: Անոր երդիքին մնացորդին վրայ վայրի խոտեր լուսած էին: Սակայն, երբ մէկ կողմ կը հրէի նախիրին անուշաբուր ճարակը՝ փաթեթուած սարդոստայններու մէջ, տեսայ կարմրաւուն եւ թրծած կաւի դոյնով որմնակարները: Ղոթիքի համայնապատկեր մը այստեղ, Քրիստոսի Երուսաղէմ մուտքը պիտոյ:

Ծովեզերեայ ճամբան, որ դէպի Վրաստան կը տանէր, անհրապոյր թանձրածոյլ գերմայրուղիի մը կը վերածուէր: Ուրախ էի, որ կողովուրդի դէպի երկրին խորքեր, բերրի հովիտէ մը վեր, մինչեւ Քաղքար լեռներուն անտառածածկ ստորոտները: Այսէնքէ մէջ կիները դրած էին սեւով ոսկեգոյն իւրապատուկ լաշակներ եւ փայտ կը կտրէին ցուրտ օդին: Զառիվար արտավայրերու վրայ թառած էին լեռնային հնամեայ փայտէ հիւղակներ, եզերուած՝ խոհանոցի պարտէզներով, ուր կ'սնէր լուրիս, եզրիպտացորեն եւ դդում: Ապրանքները ճախարակով կը բարձրանային դէպի բարձրաբերձ հիւղակները:

Այսէնքէ հեմշինիներու բնակավայրն է՝ բարձրաւանդակի ուրոյն ցեղախումբ մը՝ Հայկական արմատներով եւ իւրապատուկ կարողութիւններով: Անոնք վարպետ էին մանաւանդ թրքական քաղցրաւենիքի փայտաւայրի պատրաստութեան մէջ եւ տեղական պարկապուրդով թուրքական նուագեղու մէջ: Քանի մը դար առաջ Հայ էինը, կ'ըսէ Տեմիրճի, վերջին հարկերն էին, որոնք իսլամացան: Վերջերս բազմաթիւ հեմշինիներ կ'աշխատէին գրասալընութեան մարզին մէջ, որովհետեւ Քաղքարի հաշիւը տարածուած է իբրեւ լեռնազնայութեան վայր:

Յարձր օրերուն ջրեցի դէպի արեւելք եւ ապա՝ դէպի հարաւ, Արտուի լեռներուն վրայով: Հետագոտեցի հեռաւոր վրացախօս բնակավայրերը Սաւաթի մէջ, ուր կը տարածուէին աշնանային կախարակական

ՏԵՐ ԶՕՐ

«ՅՈՒՑԵՐՈՐ ՈՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՐԺԵՆԵՐՈՒ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿ ԱՂԲԻՐ Է ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ»

Այսպէս վկայեցին աւելի քան հարիւր երիտասարդ - երիտասարդուհիներ Տէր Զօրի Նահատակաց յուշահամալիրին մէջ գումարած իրենց իրապատուի համագումարին ընթացքին, անդրադարձաւով ներկայ աշխարհի բարոյական ընթացումներու խաթարումին ու ապարժեց նիւթերու արժեւորման երեւոյթին: Երեքշաբթի, 23 Ապրիլի առաւօտուն, ժամերգութեան տեղի ունեցաւ Ս. Գրոց սերտողութիւն: Յակոբ Պարսունեանի ընթերցումէն ետք, հատուածի մեկնաբանութիւնը կատարեց Քրիստին Դանիելեան, որ անդրադարձաւ Քրիստոս կեանքի օրինակ ընդունելու գաղափարին: Ապա սկսաւ համագումարի շորտրոջ նիւթը, նախագահութեամբ Քրիստին Դանիելեանի: Գաւաթումներ՝ տէր եւ տիրին Նիկոյ եւ Ռուպան Սալիսանեաններ, փորձառական կեանքէն ստեղծուած յոյս տունի եկեղեցու կեանքին մէջ հոգեւոր շարժումներու ծագման ու պարզամտ շարժարիւնները ու համայնական կեանքի դրական մթնոլորտը:

Սրբապանը իր փակման խօսքին մէջ շեշտեց եկեղեցու իրականացումը, առաջարկելով միաժամանակ բոլոր հոգեւոր խմբակներու ներկայացուցիչներէ բաղկացած մարմին մը կազմել, ուժերու մէկտեղման եւ եկեղեցու իրականացումը ամփոփման:

Ժիրարջ Պէօճէքեան, որ Պոսթերնէն հրաւիրուած էր այս առիթով բանաստեղծութիւններ համար: Իր խօսքին մէջ բանաստեղծը շեշտեց, որ անցնող տարուան ընթացքին բաւարարողութիւնները յատկապէս իրենց հետքը ձգեցին եւ պիտի շարունակեն ազդել Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչման ու Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքներուն վրայ: Ան թուեց Սեպտեմբեր 11ի յարձակումները, որոնք բոլոր պետութիւններն ու քաղաքական կազմակերպութիւնները իրենց ուժով մղեցին Հայաստանի դրած են. այս յարձակումներուն օժանդակութիւնը 907 բանաձեւեր, առայդ Ազգայնական սկսած է ստանալ ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնը: Բանաստեղծը շեշտեց, որ հայութիւնը ոչ մէկ վստահութիւն կրնայ ունենալ, որ Ազգայնական այդ օժանդակութիւնը հայութեան դէմ պիտի չօգտագործէ: Ան յիշեց նաեւ Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ճորճ Պուշի նախընտրական խոստումը՝ Հայկական Ցեղասպանութիւնը պաշտօնապէս ճանչնալու եւ յոյս յայտնեց, որ նախագահը այս տարի տէր կանգնի իր խոստումին: Որպէս կարեւոր իրադարձութիւն ան անդրադարձաւ նաեւ «Հայ-

թրքական Հաշտութեան Յանձնախումբ»-ին եւ ներկայացուց անոր պատճառած վնասները Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչման աշխատանքներուն: Հաստատելէ ետք, թէ հաշտութիւնն ու խաղաղ պայմաններու մէջ ապրելը համայն հայութեան տեսլական է, ան շեշտեց, որ հաշտութիւնը կրնայ սկսիլ Հայկական Ցեղասպանութեան թուրքիոյ կողմէ պաշտօնական ճանաչումով, իսկ Ցեղասպանութեան գոծով որեւէ բանակցութիւն պարտի տարուել համայն հայութեան ներկայացուցիչներուն եւ ո'չ ինքնակողմ անձնակազմութիւններու կամ կազմակերպութիւններու կողմէ:

Բանաստեղծը նաեւ ետքեկեղեցույ իրականութեայ վարժարանի աշակերտները ներկայացուցին գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր մը:

ՈՒՐՈՒԿՈՒԵՅ

Մոնթէվիտէոյի «Արմենիա» հրատարակչին վրայ տեղի ունեցաւ Հայկական Ցեղասպանութեան 87ամեակի զլխաւոր ձեռնարկը, կազմակերպութեամբ ուրուկուէյայ հայ բազմամիութեան կազմակերպութեան: Ներկայ էին Մոնթէվիտէոյի քաղաքապետ Մարիանա Արանա, Ուրուկուէյի քաղաքական ուժերու ներկայացուցիչներ, ծերակուտականներ, խորհրդարանականներ, Ֆրանսայի, Ռուսիոյ, Իրանի ղեկավարներ եւ Ուրուկուէյի հայոց առաջնորդը:

Մօսք առաւ Ուրուկուէյի մէջ Յունաստանի ղեկավար Տիմիթիոս Տուտուրիս, որ նշեց, թէ «Հայկական Ցեղասպանութիւնը ամբողջ մարդկութեան դատն է», եւ հակառակ անոր որ ան անտիճանաբար կը ճանչցուի եւրոպական կարեւոր երկիրներու կողմէ, ՄԱԿը եւս պէտք է ճանաչի Հայկական Ցեղասպանութիւնը:

Շարունակում 3րդ էջէն

իրաւանց թուրք պաշտպան Ալի Էրտիմ, որ կողմնակալ է թուրք հանրային կարծիքին՝ ճանաչալու Հայկական Ցեղասպանութիւնը:

ՄՈՍԿՈՒԱ

Մոսկուայի հայ համայնքի ներկայացուցիչները 24 Ապրիլին ծաղկապսակ գետեղեցին հայկական գերեզմանատան մէջ Հայկական Ցեղասպանութեան խաչքարին: Նոյն օրը, տեղի ունեցաւ թրքական ղեկավարների մօտ:

ՄԻԼԱՆՕ

Միլանոյի Մարինօ պալատին մէջ, Ապրիլ 23ին կայացած է քաղաքապետ խորհուրդի յատուկ դռնբաց նիստ, որուն հրահրուած են քաղաքապետարանի կազմը ամբողջութեամբ, բազմաթիւ միլանցիներ, եւ Միլանի հայ համայնքի ներկայացուցիչները: Իբրեւ յարգանքի տուրք, նիստը ամբողջութեամբ կայացած է յոտնկայս: Մօսք առած է Միլանոյի քաղաքական խորհուրդի նախագահ Ճիովանի Մառա, որ անդրադարձաւ իր 1997ին Միլանոյի կողմէ եւ ապա Իտալիոյ կողմէ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչման, եւս:

ՏԵՐ ԶՕՐ ԱՄԷՆ ՏԱՐԻ ...

Շարունակում՝ 4րդ էջէն

Այս բանաձեւեց հայ երիտասարդութիւնը Տէր Զօրի մէջ՝ անգամ մը եւս ընդգծելով, որ ինք չէ հեռացած Հայ եկեղեցիէն, այլ կ'ուզէր, որ ազգը իր հոգեւորական ու աշխարհական պատասխանատուներով զինք լսէ եւ իր ներուժը շաղախէ մեր բոլոր բնագաւառներուն մէջ:

Այս տեսիլքով ու ակնկալութեամբ բաժնուեցան երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ Տէր Զօրի հայրութեան ձեռնարկով ծաղիկեալ անագտէն, հայ կեանքի նորոգուած ճանապարհներուն վրայ միշտ իրարու հետ ըլլալու եւ իրարու հետ Հայ եկեղեցու ծառայելու ուխտով: * * *

Ապրիլեան այդ օրերուն, մաղուող անժամանակ անձրեւին ի տես, արար ասպնջական ժողովուրդի գաւակներ ըսած էին Տէր Զօրի մէջ ապրող հայու բեկորներուն, թէ հայեր օրհնութիւն բերին իրենց բերքին ու վաստակին:

Այս օրհնութեան վերածննդեան խտացումը եւ տեսայ Մարկատէի մէջ, երբ մեր նահատակներուն անձրեւներուն վրայ կառուցուած Ս. Յարութիւն մատուռին մէջ հարիւր հայ բերաններէ ու հոգիներէ աղօթք կը բարձրանար առ Աստուած, երբ Հայ Դատի հետապնդման ու պատմական Հայաստանի վերատիրացման գրաւականը կը կոփուէր սրտերու մէջ, գատիկի կապալեալ միջտա մը կը քալէր խորանին տակ պապականութեան մէջ ամփոփուած մեր նահատակներուն սուրբոտներուն ուղղութեամբ, լուրջու համարձեւեղ կը շարունակուի եւ Տէր Զօր ամէն տարի մեզ կը հրաւիրէ նոր երիտասարդ-երիտասարդուհիներով իրեն ուխտի գալու:

Տէր Զօր մեզ կը սպասէ...:

ՍԱՀՄԱՆԷ ՍԱՀՄԱՆ...

Շարունակում՝ 7րդ էջէն

առանձին ծրագիրներ, ինչպէս՝ Այա Սոֆիայի վերանորոգութիւնը եւ անմիջական փրկութիւնը Զէնուայի խճանկարներուն: Սակայն ասոնք առանձին պարագանք են:

Նուազ տարողութեամբ բայց աւելի ողբալի խոշոր տուն մըն է կարգ մը պահպանողական քաղաքագէտներու մօտեցումը: Անոնք կը հաւատան, որ պետութիւնը պէտք չէ շատ մտահոգուի նախապատմական ժառանգութեան պահպանումով, որովհետեւ այդ ժառանգութիւնը կը հակասէ իսլամական հաստատութիւններուն: Օրինակ, Անգարայի քաղաքապետ կ'ուզէ փոխել քաղաքին խորհրդանիշը, որ հիմնուած է հիթիթական գարնայական արեւի մը վրայ եւ որդեգրել մզկիթի մը գմբէթը պատկերող խորհրդանիշ մը: Ան կ'ըսէ, թէ հիթիթները «թուրք չէին»:

Սակայն ճշմարտութիւնը այն է, որ թուրքերը առնուազն աշխարհագրական ժառանգորդներն են մարդկային պատմութեան մէջ ամէնէն հզօր եւ գեղարուեստական առումով ամէնէն օժտուած քաղաքակրթութիւններուն: Թուրքիոյ թանգարանները լեցուած են այս աւանդին հարստութեամբ, որ նաեւ կը գերազանցէ զանոնք:

Շարունակում՝ 7րդ էջէն

անտառներ, խուզուած մարգագետիններ եւ կոկիկ գիւղեր՝ վառելիքայտի դէպքով: Առաւօտ մը մազըլցեցայ 2640 մեթր բարձրութեամբ Ճամ Փասը եւ կանաչ անտառներով պատուած բարձունքները ձգեցի ետիս, յառաջանալով դէպի Անտառուի խորքերը: Յորին խիտ հասկերով պատուած ծառապուրկ դաշտեր կը տարածուէին դէպի Հայաստան: Սագերու երամներ կային ճամբաներուն վրայ, եւ տափակ երդիքով բնակավայրերը ցեխով ծեփուած էին: Բակերուն մէջ յարդի հակայական դէպքեր եւ չորցած թրիքի կոկիկ բլրակներ վառելանիթ կը հայթայթէին մահաշունչ ձմարն:

Կարսէն անդին կտրեցի փոշոտ եզերքով հարթավայր մը, մինչեւ որ ճամբան վերջացաւ աշխարհի ծայրը: Անիի հակառակ 2 թուն ծանրութեամբ աւազաքարէ պատեղան առէլ: Մեծ դարպասին ետին կը տարածուէր վայրը քաղաքի մը, որ 12րդ դարուն, իր փառքի օրերուն համազօր էր Գահիրէի եւ Կոստանդնուպոլսի: Ժամանակին 200 հազար հոգի ապրած է այստեղ: Այդ կէսօր հաշուեցի միայն 3 ուսեր, անգլիացի տարեց ամոլ մը եւ տոմս վաճառող մարդը, որ բանքի մը մթթմթիւնը հայերուն մասին: Մահմանի խորունկ հեղեղատէն վեր, անջրդի տարածութեան մէջ, կողոպուտէ եւ երկրաշարժէ վերապրած քանի մը աննկատ եկեղեցիներ եւ պայտաններ կը տատանին շօշափելի մեղամաղձոտութեամբ:

Ճամբան կ'երթար դէպի հարաւ, ուղիղ դէպի Իրանի սահմանը: Զինուորական անցարգելները բազմաքան, թէեւ բոլոր գիտուողները քաղաքավար էին անխտիր: Արարատ լեռը խոյացաւ դիմացս, ամպի թելեր կը նաւարկէին անոր ձիւնածածկ գագաթին: Աւազամբրիկ մը սկսաւ փչել Տողուպայագիտի լուռ ու ընկճուած փողոցներուն մէջ եւ գիւղաքաղաքին գրասարկութեան հանգստեան կոչուած ընկերութեան պատասխանատուն յիշեց, թէ ժամանակին ինչպէս օրական հազար օտարներ կ'անցնէին Իրանի սահմանը, շահին տապալելէն առաջ:

Քնցեցինք դէպի սահմանը, դեղին երկիրքի մը տակ, ապա անասուններու ոտնահետքերով բացուած արահետին յառաջացանք դէպի սրճադրոյն ու չոր բլուրները: Կիսաւեր ամարանոցի մը քովէն դիտեցինք հանդիպակաց լեռան լանջը, ուր բան մը ցցուած էր: 150 ոտք երկարութեամբ եւ նաւու երեւոյթով բան մը: Հասան փաշա, տեղւոյն պահակը թէյ հրամցուց եւ մեր ուշադրութիւնը հրահրեց օրաթերթերէ կտրուած ու պատին փակցուած դեղնած գրութիւններու վրայ: «Նուհուս Զեմին» ըսաւ: Հասան Փաշա կասկած չուներ, թէ կը դիտէինք Նոյնան տապալը, որ Արարատի լանջերուն հանգչած էր ջրհեղեղէն ետք, ինչպէս պատմեց ան: Տարբեր վայրի մը մէջ կարեւորութիւն պիտի չընծայէ նման պատմութիւններու: Սակայն այստեղ, այս երկիրալի բնաշխարհին մէջ դիւցապատկէպի մը քաղաքականութիւնը անդիմադրելի էր, եւ պահ մը նման բան մը պարզապէս հաւանական թուաց:

(ՅԱՊԱՒՈՒԱՄ)